
De positie van het slachtoffer in het strafproces

Daniëlle van Gastel

Anr: s823558

Scriptie in de strafrechtswetenschappen

Universiteit van Tilburg

Master Nederlands recht, accent strafrecht

Begeleiders:

- mr. dr. M. Rutgers

- mr. S.R.B. Walther

Tilburg, september 2009

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	De toegenomen aandacht voor slachtoffers	3
1.2	Wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces	4
1.3	Onderzoeksvraag en opzet	5
2	In welke hoedanigheden kan het slachtoffer een rol spelen in het Nederlandse strafproces?	6
2.1	Inleiding	6
2.2	Het slachtoffer als aangever/klachtgerechtigde	6
2.3	Het slachtoffer als klager ex artikel 12 Sv	7
2.4	Het slachtoffer als getuige.....	8
2.5	De mogelijkheden voor het slachtoffer tot het verkrijgen van schadevergoeding	9
2.5.1	De Wet Terwee: schadevergoeding binnen het strafproces.....	9
2.5.1.1	Het slachtoffer als benadeelde partij.....	10
2.5.1.2	De schadevergoedingsmaatregel.....	11
2.5.1.3	Schadevergoeding als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling	13
2.5.2	Het schadefonds geweldsmisdrijven: Schadevergoeding buiten het strafproces.....	13
2.6	Het slachtoffer als spreekgerechtigde	15
2.7	Tussenconclusie	16
3	Het karakter van het Nederlandse strafproces en de invloed van het EVRM en internationale documenten	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Het karakter van het Nederlandse strafproces.....	17
3.2.1	Het doel van het Nederlandse strafproces(recht).....	17
3.2.2	Het Nederlandse strafproces, accusatoir of inquisitoir?	18
3.2.3	De rol van het slachtoffer in het strafproces	19
3.2.3.1	Géén drie partijen-systeem	20
3.2.3.1	Géén vervolgingsrecht voor het slachtoffer	20
3.3	De invloed van het EVRM op de positie van slachtoffers in het Nederlandse strafproces..	24
3.3.1	Een introductie van het EVRM.....	24
3.3.2	Normen uit het EVRM waaraan het slachtoffer bepaalde rechten kan ontleen	25
3.4	Internationale documenten en de verplichtingen die daaruit voortvloeien voor overheden om zich te bekommeren om slachtoffers	28
3.4.1	Internationale documenten.....	28
3.4.2	Enkele slachtofferrechten die zijn opgenomen in de internationale documenten.....	30
3.5	Tussenconclusie	31
4	Het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces	33
4.1	Inleiding	33
4.2	De aanleiding voor het wetsvoorstel	33
4.3	Inhoudelijke bespreking van het wetsvoorstel	35
4.3.1	Inleiding.....	35
4.3.2	Artikelsgewijze bespreking van het wetsvoorstel.....	35
4.4	Tussenconclusie	41
5	Conclusie	43
	Literatuurlijst	51
	Jurisprudentielijst	56

1 Inleiding

1.1 De toegenomen aandacht voor slachtoffers

Er worden in Nederland vele misdrijven gepleegd waarbij een benadeelde is betrokken: jaarlijks worden ongeveer vier miljoen Nederlanders slachtoffer van criminaliteit.¹ In veel gevallen leidt dit tot ernstige lichamelijke, psychische en/of financiële problemen.²

Gelet op het grote aantal slachtoffers en de gevolgen die misdrijven voor hen met zich meebrengen, zou men verwachten dat er binnen het strafproces veel aandacht wordt besteed aan slachtoffers. Het slachtoffer speelde echter jarenlang een geringe rol binnen het strafproces. Slachtoffers werden door politie en justitie veelal ‘gebruikt’ als aangever en getuige.³ Binnen het straf(proces)recht werd geen aandacht besteed aan de eigen rechten en belangen van slachtoffers.⁴ Dit is vooral toe te schrijven aan de traditionele tweedeling tussen strafrecht en burgerlijk recht.⁵ Het strafproces werd gezien als een zaak tussen de overheid en de vermoedelijke dader van een strafbaar feit.⁶ Een delict werd primair aangemerkt als een schending van de publieke rechtsorde.⁷ Het belang van de waarheidsvinding, het vaststellen van schuld en het formuleren van een bijpassende straf stond voorop.⁸ Er was weinig aandacht voor het slachtoffer, omdat een eerlijke procedure moest worden gegarandeerd voor de verdachte in het strafgeding. Wanneer een slachtoffer financiële schade had geleden naar aanleiding van een misdrijf, moest hij de veroorzaker daarvan aanspreken in een civiele procedure.⁹

In het laatste kwartaal van de vorige eeuw nam echter de aandacht voor slachtoffers sterk toe en pleitten rechtsgeleerden en slachtoffers voor versterking van de positie van slachtoffers in het strafproces.¹⁰ In de literatuur wordt een aantal achterliggende redenen genoemd voor deze toegenomen aandacht voor slachtoffers. Allereerst zijn burgers steeds mondiger geworden.¹¹ Ten tweede kan worden gewezen op de vrouwenbeweging, waar vooral aandacht werd gevraagd voor het lot van slachtoffers van zedendelicten. Dit leidde ertoe dat gezagsdragers gingen inzien dat er iets moest worden veranderd binnen het strafproces en het justitiële beleid.¹² Een derde oorzaak is gelegen in een sterke stijging van de criminaliteit. Er werden steeds meer mensen slachtoffer van een misdrijf,

---

¹ Groenhuijsen 2008, p. 121.

² Wittebrood 2006, p. 13.

³ Groenhuijsen 2008, p. 121.

⁴ Groenhuijsen & Penders 1989, p. 26.

⁵ Groenhuijsen & Penders 1989, p. 27.

⁶ Groenhuijsen 1996a, p. 1530.

⁷ Reynaers 2006, p. 462.

⁸ Groenhuijsen 2008, p. 122.

⁹ Groenhuijsen 2008, p. 122.

¹⁰ Groenhuijsen 2008, p. 122; Kool & Moerings 2001, p. 3.

¹¹ Kool & Moerings 2001, p. 4.

¹² Groenhuijsen & Penders 1989, p. 26.

waaronder mensen met een functie binnen het strafrechtelijk systeem.¹³ Als slachtoffer realiseerden zij zich hoe slecht het was gesteld met de positie van slachtoffers en dat het van belang was om de situatie te veranderen.

Als gevolg van de toenemende aandacht voor slachtoffers van misdrijven is de positie van slachtoffers door de jaren heen versterkt.¹⁴ Zo zijn er in de jaren tachtig richtlijnen tot stand gekomen die aanwijzingen bevatten voor de bejegening van slachtoffers van seksuele misdrijven.¹⁵ Dit heeft weer geleid tot een Richtlijn Slachtofferbeleid voor slachtoffers van misdrijven in het algemeen, die inmiddels weer is vervangen door de Aanwijzing Slachtofferzorg (zie hoofdstuk 4). Daarnaast zijn er ook internationale documenten betreffende slachtoffers tot stand gekomen (zie paragraaf 3.4). Ook de Wet Terwee¹⁶ heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de positie van slachtoffers (zie paragraaf 2.5). Met deze wet zijn voor het slachtoffer de mogelijkheden verruimd om zich te voegen in het strafproces. Voor het eerst werd er een aparte afdeling opgenomen in het Wetboek van Strafvordering¹⁷ waarin de ‘benadeelde partij’ werd erkend als een volwaardige deelnemer van het strafproces.¹⁸ Voorts kan nog worden gewezen op de invoering van het spreekrecht in 2005¹⁹ (zie paragraaf 2.6). Naast de invoering van een aantal wetten en de totstandkoming van richtlijnen zijn er ook instanties in het leven geroepen die zich bezighouden met de belangen van slachtoffers, zoals het Bureau Slachtofferhulp.

1.2 Wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces

Sinds de jaren zeventig is het besef gegroeid dat de positie van slachtoffers versterkt dient te worden.²⁰ Naar aanleiding daarvan hebben zich allerlei ontwikkelingen voorgedaan en is er wetgeving tot stand gekomen die heeft bijgedragen aan de versterking van de positie van slachtoffers.

Momenteel is er een wetsvoorstel in behandeling bij de Eerste Kamer inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces.²¹ Dit wetsvoorstel is tot stand gekomen mede op basis van de voorstellen die zijn gedaan in rapporten van

---

¹³ Groenhuijsen 2008, p. 122.

¹⁴ Reynaers 2006, p. 462; zie ook Groenhuijsen 1996a, p. 1531.

¹⁵ Langemeijer 2004, p. 5. Deze richtlijnen zijn tot stand gekomen nadat de vrouwenbeweging pleitte voor een betere hulpverlening aan slachtoffers.

¹⁶ Wet van 23 december 1992, *Stb* 1993, 29, inwerkingtreding per 1 april 1993 in de arrondissementen Den Bosch en Dordrecht en per 1 april 1995 in de rest van het land. Wet tot aanvulling van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten.

¹⁷ Titel IIIA; artikelen 51a e.v. Sv.

¹⁸ Groenhuijsen 2008, p. 129.

¹⁹ Artikel 302 e.v. Sv.

²⁰ Kool & Moerings 2001, p. 3.

²¹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces, *Kamerstukken II*, 2004/05-2005/06, 30 143.

het onderzoeksproject Strafvordering 2001 onder leiding van prof. mr. M.S. Groenhuijsen en prof. mr. G. Knigge. Het doel van het wetsvoorstel is om het slachtoffer een sterkere positie te geven in het strafproces.²² Aan het slachtoffer wordt een aantal concrete bevoegdheden toegekend, zoals het recht op informatie, het spreekrecht en het recht om kennis te nemen van processtukken.²³

1.3 Onderzoeksvraag en opzet

Voornoemd wetsvoorstel heeft als doel om de rechtspositie van het slachtoffer sterk te verbeteren.²⁴ Dit heeft bij mij de vraag doen rijzen *of het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces een wenselijke verbetering inhoudt van de positie van het slachtoffer, gelet op het karakter van het Nederlandse strafproces.*

Ter beantwoording van deze onderzoeksvraag wordt allereerst in het volgende hoofdstuk geïnventariseerd hoe het tot op heden is gesteld met de positie van het slachtoffer in het strafproces. Aan de orde wordt gesteld in welke hoedanigheden het slachtoffer een rol kan spelen in het strafproces. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het karakter van het Nederlandse strafproces. Tevens wordt aandacht besteed aan het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en internationale documenten die minimumrechten voor slachtoffers bevatten. In hoofdstuk 4 wordt het wetsvoorstel ter versterking van de positie van slachtoffers in het strafproces inhoudelijk besproken, waarbij ook aan de orde komt wat de aanleiding is geweest voor dit wetsvoorstel. Uiteindelijk wordt in hoofdstuk 5 voornoemde onderzoeksvraag beantwoord.

---

²² *Handelingen I* 2008/09, 30 143, nr. 1, p. 3-10.

²³ In hoofdstuk 4 zal het wetsvoorstel uitvoerig worden behandeld.

²⁴ Reynaers 2006, p. 461.

2 In welke hoedanigheden kan het slachtoffer een rol spelen in het Nederlandse strafproces?

2.1 Inleiding

In het voorgaande is aan de orde gekomen dat de positie van slachtoffers in het strafproces sinds de jaren zeventig sterk is verbeterd. Alvorens in te gaan op het karakter van het strafproces en het wetsvoorstel ter versterking van de positie van slachtoffers zal in dit hoofdstuk eerst uiteen worden gezet welke rechten en bevoegdheden het slachtoffer op dit moment heeft.

De focus zal vooral liggen op de bevoegdheden van het slachtoffer binnen het strafproces. Het gaat hier om het slachtoffer als getuige, als benadeelde partij en als spreekgerechtigde. Bij de bespreking van het slachtoffer in de hoedanigheid van benadeelde partij, zullen ook de overige mogelijkheden voor het slachtoffer tot het verkrijgen van schadevergoeding, zowel binnen als buiten het strafproces, worden besproken. Volledigheidshalve zal eerst nog een aantal bevoegdheden worden besproken die het slachtoffer heeft buiten het strafproces. Het betreft hier het slachtoffer als aangever, als klachtgerechtigde en als klager ex artikel 12 Sv. In het volgende hoofdstuk zal aan de orde komen welke bevoegdheid het slachtoffer niet toekomt in het Nederlandse strafproces, namelijk die van vervolgende partij.

2.2 Het slachtoffer als aangever/klachtgerechtigde

Het slachtoffer als aangever

De eerste hoedanigheid die het slachtoffer toekomt, is die van aangever van het strafbare feit. Immers, veel opsporingsonderzoeken gaan van start naar aanleiding van een aangifte door het slachtoffer.²⁵ Bepaalde delicten, bijvoorbeeld diefstal, verduistering of mishandeling, zullen zelden door de politie worden waargenomen en zonder aangifte van het slachtoffer zal dan ook niet tot actie worden overgegaan. De politie zal bij zulke delicten doorgaans pas optreden nadat er een aangifte is binnengekomen.²⁶

Niet alleen het slachtoffer is bevoegd om aangifte te doen. Ingevolge artikel 161 Sv is iedereen die kennis draagt van een begaan strafbaar feit, bevoegd om daarvan aangifte (of klacht) te doen.²⁷ Opsporingsambtenaren zijn verplicht om de aangifte in ontvangst te nemen, aldus artikel 163 lid 5 Sv. Wanneer dit wordt geweigerd kan de aangever zich wenden tot de korpsleiding of tot de officier van

---

²⁵ Bijlsma 2005, p. 20.

²⁶ De cijfers over geregistreerde misdrijven met slachtoffers zeggen overigens niets over het werkelijk aantal gepleegde misdrijven met slachtoffers, aangezien er ook slachtoffers zijn die geen aangifte doen, bijvoorbeeld omdat ze bang zijn dat de dader hen of hun familie gaat bedreigen.

²⁷ Bij enkele ernstige misdrijven, zoals moord en doodslag, bestaat op grond van art. 160 Sv een verplichting tot aangifte.

justitie.²⁸ Laatstgenoemde kan ingevolge artikel 148 lid 2 Sv bevelen geven ten aanzien van de opsporing van strafbare feiten. Verder kan een weigering tot het opnemen van een aangifte leiden tot een klacht ex artikel 12 Sv of een klacht bij de Nationale Ombudsman.²⁹

*Klachtdelicten*³⁰

In sommige gevallen kan pas worden overgegaan tot strafvervolgning indien degene tegen wie het strafbare feit is begaan een klacht heeft ingediend.³¹ Een klacht is een aangifte met een verzoek tot vervolging, aldus artikel 164 Sv.³² Indien het slachtoffer geen klacht indient, heeft het openbaar ministerie geen vervolgingsrecht.³³ In het geval van klachtdelicten heeft het slachtoffer dus een sterke positie. De wetgever heeft het (privacy)belang van het slachtoffer dat geen vervolging wenst laten prevaleren boven het publieke belang van het instellen van een vervolging.³⁴ Ongewenste richtbaarheid die als pijnlijk wordt ervaren door degene die door het delict is getroffen, wordt aldus vermeden.³⁵

2.3 Het slachtoffer als klager ex artikel 12 Sv

In artikel 12 Sv e.v. is het beklag over het niet vervolgen van strafbare feiten geregeld. Deze bevoegdheid hangt samen met het opportuniteitsbeginsel van het Openbaar Ministerie. In artikel 167 Sv is geregeld dat het Openbaar Ministerie zo spoedig mogelijk overgaat tot vervolging, wanneer het naar aanleiding van het ingestelde opsporingsonderzoek van oordeel is dat vervolging plaats moet hebben. Het opportuniteitsbeginsel houdt in dat het Openbaar Ministerie zelfstandig beoordeelt of een vervolging gewenst is. Er wordt in ieder geval vervolgd wanneer het algemeen belang dat vordert.³⁶ Wanneer het Openbaar Ministerie besluit om niet tot (verdere) vervolging over te gaan³⁷, kan de rechtstreeks belanghebbende zich over deze beslissing beklagen bij het hof, aldus artikel 12 Sv.³⁸

---

²⁸ Bijlsma 2005, p. 21.

²⁹ Bijlsma 2005, p. 21.

³⁰ Er kan hierbij een onderscheid worden gemaakt tussen absolute en relatieve klachtdelicten (zie Corstens 2008, p. 82). Absolute klachtdelicten zijn wegens de specifieke aard alleen op klacht vervolgbaar. Denk hierbij aan belediging (artikel 269 Sr), stalking (artikel 285b Sr) of afdreiging (artikel 318 Sr). Relatieve klachtdelicten zijn in het algemeen ambtshalve vervolgbaar, maar wanneer er een wettelijke relatie bestaat tussen de dader en het slachtoffer, zijn deze delicten alleen op klacht vervolgbaar. Een voorbeeld is diefstal door een naaste verwante (artikel 316 Sr).

³¹ Langemeijer 2004, p. 28.

³² HR 11 januari 1994, *NJ* 1994, 278.

³³ Bijlsma 2005, p. 21.

³⁴ Langemeijer 2004, p. 28.

³⁵ HR 3 mei 1977, *NJ* 1978, 692.

³⁶ De Jong & Knigge 2005, p. 194.

³⁷ Wanneer het openbaar ministerie besluit om niet tot (verdere) vervolging over te gaan, moet daarvan schriftelijk mededeling worden gedaan aan de benadeelde partij. De beslissing moet met redenen omkleed zijn (artikel 51f lid 3 Sv).

³⁸ Het slachtoffer is immers niet bevoegd om zelf tot vervolging over te gaan.

Volgens de Hoge Raad³⁹ kan als belanghebbende in de zin van artikel 12 Sv worden aangemerkt degene die door het achterwege blijven van een strafvervolging wordt getroffen in een belang dat hem bepaaldelijk aangaat. Het spreekt voor zich dat het slachtoffer op grond van deze jurisprudentie als belanghebbende is aan te merken, maar bijvoorbeeld ook de nabestaanden van het slachtoffer van doodslag kunnen worden aangemerkt als belanghebbenden.⁴⁰ Het belang kan zowel van immateriële als van materiële aard zijn.⁴¹ Ingevolge artikel 12 lid 2 Sv wordt ook een rechtspersoon die krachtens zijn doelstellingen en blijkens zijn feitelijke werkzaamheden een belang behartigt dat door de beslissing tot niet (verdere) vervolging rechtstreeks wordt getroffen, aangemerkt als rechtstreeks belanghebbende.

Het gerechtshof kan het beklag afwijzen of bepalen dat de vervolging zal worden ingesteld of zal worden voortgezet ter zake van het feit waarop het beklag betrekking heeft, aldus artikel 12i Sv leden 1 en 4.

2.4 Het slachtoffer als getuige

Een andere hoedanigheid die het slachtoffer toekomt, is die van getuige. De officier van justitie is op grond van artikel 260 Sv bevoegd om getuigen schriftelijk op te roepen om ter terechtzitting te verschijnen. Ook de verdachte en diens raadsman kunnen getuigen laten oproepen via de officier van justitie (artikel 263 Sv).⁴²

De officier van justitie kan een door de verdediging of een door de voorzitter van de rechtbank opgegeven getuige weigeren te doen oproepen op bepaalde in de wet genoemde gronden. Zo mag de officier van justitie weigeren om een getuige op te roepen wanneer de gezondheid of het welzijn van de getuige door het afleggen van een verklaring ter terechtzitting in gevaar wordt gebracht en het voorkomen van dit gevaar zwaarder weegt dan het belang om de getuige ter terechtzitting te ondervragen, aldus artikel 264 lid 1 sub b Sv. Vooral bij slachtoffers, en met name bij slachtoffers van gewelds- en zedenmisdrijven, zal deze grond een rol spelen. Zij willen of durven vaak niet de confrontatie aan te gaan met de verdachte op de openbare terechtzitting.⁴³ Het in artikel 6 lid 3 onder d EVRM neergelegde recht van de verdachte om getuigen te ondervragen is geen absoluut recht. De belangen van de verdediging moeten worden afgewogen tegen de belangen van de getuige en

---

³⁹ HR 7 maart 1972, *NJ* 1973, 35.

⁴⁰ Langemeijer 2004, p. 51.

⁴¹ Corstens 2008, p. 521.

⁴² Het feit dat zowel het openbaar ministerie als de verdachte de mogelijkheid heeft om getuigen op te roepen om ter terechtzitting te verschijnen, is toe te schrijven aan de eis van 'equality of arms' van artikel 6 EVRM. Het begrip 'fair trial', het kernrecht van artikel 6 EVRM, vergt namelijk onder andere een gelijke behandeling van de vervolgende partij en de verdachte met betrekking tot het horen van getuigen en deskundigen (zie Corstens 2008, p. 148).

⁴³ Langemeijer 2004, p. 70.

slachtoffers die als getuigen worden opgeroepen.⁴⁴ Het gaat er uiteindelijk om of het proces in zijn geheel eerlijk is geweest.⁴⁵

2.5 De mogelijkheden voor het slachtoffer tot het verkrijgen van schadevergoeding

2.5.1 De Wet Terwee: schadevergoeding binnen het strafproces

Het slachtoffer kan zich met een vordering tot schadevergoeding voegen als benadeelde partij in het strafproces (artikel 51a Sv e.v.). Deze procedure voor de benadeelde partij is in de jaren negentig sterk verbeterd door de inwerkingtreding van de Wet Terwee.⁴⁶

De minister van Justitie heeft op 20 augustus 1985 de ‘Commissie wettelijke voorzieningen slachtoffers in het strafproces’ in het leven geroepen, ook wel de Commissie Terwee genoemd.⁴⁷ De commissie moest de mogelijkheden voor slachtoffers gaan onderzoeken om schadevergoeding te krijgen binnen het strafproces. De voorstellen van de commissie zijn in 1989 opgenomen in een wetsvoorstel en dit heeft uiteindelijk geleid tot invoering van de Wet Terwee. De wet Terwee is op 1 april 1993 in de arrondissementen Den Bosch en Dordrecht in werking getreden en op 1 april 1995 in de overige arrondissementen.⁴⁸

De Wet Terwee had als doel de positie van het slachtoffer in het strafproces te versterken.⁴⁹ Voor slachtoffers zijn de mogelijkheden om zich te voegen in het strafproces aanmerkelijk verruimd door de invoering van deze wet. Vóór de inwerkingtreding van de Wet Terwee kon de benadeelde partij (toen: beledigde partij) zich tot een gelimiteerd bedrag voegen in het strafproces: bij rechtbankzaken mocht de vordering tot schadevergoeding maximaal f 1500,- bedragen en bij kantonzaken maximaal f 600,-.⁵⁰ Voeging was daarnaast alleen mogelijk ter terechtzitting en de vordering kon niet worden opgesplitst in een civielrechtelijk en een strafrechtelijk deel.⁵¹ Naast een ingrijpende wijziging van de civiele voeging is via de Wet Terwee de schadevergoedingsmaatregel ingevoerd (artikel 36f Sr) en kan schadevergoeding worden opgelegd als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling (artikel 14c Sr). Door de inwerkingtreding van de Wet Terwee kan dan ook op drie manieren schadevergoeding worden toegekend aan het slachtoffer binnen het strafproces. In de eerste plaats geeft de voegingsprocedure het slachtoffer (benadeelde partij) een eigen positie binnen het strafproces.

---

⁴⁴ Hartevelde e.a. 2004, p. 118.

⁴⁵ EHRM 26 maart 1996, Appl.no 20524/92 (*Doorson v. the Netherlands*).

⁴⁶ Wet van 23 december 1992, *Stb* 1993, 29. Wet tot aanvulling van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten.

⁴⁷ Kool & Moerings 2001, p. 9.

⁴⁸ Claassens & Wabeke 2005, p. 9.

⁴⁹ Bijlsma 2005, p. 17.

⁵⁰ Van Asbeck 1994, p. 23.

⁵¹ Claassens & Wabeke 2005, p. 10.

Het initiatief ligt in deze procedure bij het slachtoffer.⁵² De voegingsprocedure wordt aan de orde gesteld in paragraaf 2.5.1.1. Ten tweede kan de rechter de schadevergoedingsmaatregel opleggen. Deze mogelijkheid wordt besproken in paragraaf 2.5.1.2. Een derde mogelijkheid is de schadevergoeding als bijzondere voorwaarde (paragraaf 2.5.1.3). Bij de schadevergoedingsmaatregel en de schadevergoeding als bijzondere voorwaarde ligt het initiatief niet bij het slachtoffer, maar bij de rechter.

2.5.1.1 *Het slachtoffer als benadeelde partij*

Met de invoering van de Wet Terwee werd er een aparte afdeling in het Wetboek van Strafvordering (titel IIIA) opgenomen waarin de benadeelde partij werd erkend als een volwaardige deelnemer in het strafproces (artikelen 51a e.v. Sv).⁵³

Tot de invoering van de Wet Terwee kon de benadeelde partij zich tot een gelimiteerd bedrag voegen in het strafproces. De reden voor deze beperking was gelegen in het accessoire karakter van de vordering van de benadeelde partij: de behandeling van de civiele vordering mag niet ten koste gaan van een zorgvuldige behandeling van de strafzaak.⁵⁴ Met de Wet Terwee is dit kwantitatief criterium vervangen door een kwalitatief criterium⁵⁵: ingevolge artikel 361 lid 3 Sv moet de vordering zo eenvoudig van aard zijn dat zij zich leent voor behandeling in het strafgeding.⁵⁶ De rechter kan zo complexe civiele vorderingen uit het strafproces weren, om te voorkomen dat de behandeling van de vordering een te belangrijke plaats inneemt.⁵⁷ Ook thans geldt dus nog steeds dat de vordering accessoir is aan de strafzaak.⁵⁸

Degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit kan zich met een vordering tot schadevergoeding als benadeelde partij voegen in het strafproces, aldus artikel 51a Sv.⁵⁹ Van rechtstreekse schade is sprake als men is getroffen in een belang dat door de overtreden strafbepaling wordt beschermd.⁶⁰ Het gaat hier dus om het slachtoffer zelf (artikel 51a lid 1 Sv). Op grond van artikel 51a lid 2 Sv kunnen diens erfgenamen en de personen als bedoeld in artikel 6:108 leden 1 en 2

---

⁵² Claassens 2007, p. 84.

⁵³ Groenhuijsen 2008, p. 129.

⁵⁴ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 1989/90, 21 345, nr. 3, p. 9.

⁵⁵ Brienens & Koopmans 1998, p. 1346.

⁵⁶ Het gaat hier dus om een voorwaarde voor ontvankelijkheid. De overige twee voorwaarden voor ontvankelijkheid zijn te vinden in artikel 361 lid 2 Sv: de verdachte wordt enige straf of maatregel opgelegd, dan wel de rechter spreekt alleen een schuldigverklaring uit zonder oplegging van een straf of maatregel (sub a) en de schade is een rechtstreeks gevolg van het bewezen verklaarde feit (sub b). Overigens is een benadeelde partij ook niet ontvankelijk in haar vordering ter zake van een ad informandum gevoegd feit; Kool & Moerings 2001, p. 13.

⁵⁷ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 1989/90, 21 345, nr. 3, p. 11.

⁵⁸ De benadeelde partij mag geen getuigen of deskundigen aanbrengen, aldus artikel 334 lid 1 Sv. Immers, een vordering die zal moeten worden bewezen door een getuigen- of deskundigenverklaring zal doorgaans niet eenvoudig van aard zijn en dus niet-ontvankelijk. De benadeelde partij kan ter zitting wel stukken overleggen.

⁵⁹ De verdachte moet echter wel naar burgerlijk recht aansprakelijk zijn voor de schade die door het strafbare feit is toegebracht aan de benadeelde partij.

⁶⁰ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 1989/90, 21 345, nr. 3, p. 11.

BW zich voegen terzake van de daar bedoelde vorderingen. Ook de curator kan zich onder bepaalde omstandigheden als benadeelde partij voegen in het strafproces.⁶¹ Een gesubrogeerde kan zich echter niet in plaats van het slachtoffer voegen in het strafproces.⁶²

Ingevolge artikel 51 lid 3 Sv kunnen de in het eerste en tweede lid bedoelde personen zich ook voor een deel van hun vordering voegen in het strafproces. Het overige deel van de vordering kan dan worden voorgelegd aan de burgerlijke rechter.⁶³ Dit was niet mogelijk vóór de inwerkingtreding van de Wet Terwee.⁶⁴ Wanneer de ingediende vordering (of een deel daarvan) van de benadeelde partij door de strafrechter niet-ontvankelijk wordt verklaard, kan de benadeelde partij zich voor dat deel alsnog tot de civiele rechter wenden.⁶⁵

Voor de invoering van de Wet Terwee kon voeging uitsluitend plaatsvinden ter terechtzitting.⁶⁶ De benadeelde partij heeft nu echter ook de mogelijkheid om zich te voegen in het voorbereidend onderzoek (artikel 51b lid 1 Sv). De voeging geschiedt dan door een opgave van de inhoud van de vordering en de gronden waarop deze berust bij de officier van justitie die met de vervolging van het strafbare feit is belast. De zittingsrechter zal dan een uitspraak moeten doen over de vordering.⁶⁷ De benadeelde partij is niet verplicht om ter terechtzitting te verschijnen.⁶⁸ Ingevolge artikel 51f leden 1 en 2 Sv is de officier van justitie verplicht om aan de benadeelde partij zo spoedig mogelijk het tijdstip van de zitting mede te delen en om aan de verdachte zo spoedig mogelijk schriftelijk mede te delen dat de benadeelde partij zich heeft gevoegd. De voeging ter terechtzitting geschiedt uiterlijk vóór de aanvang van het requisitoir.⁶⁹ Deze opgave kan ook mondeling worden gedaan.⁷⁰

2.5.1.2 De schadevergoedingsmaatregel

Met de Wet Terwee is de schadevergoedingsmaatregel⁷¹ ingevoerd. Oorspronkelijk was door de Commissie Terwee voorgesteld om een schadevergoedingsstraf in te voeren⁷², maar de wetgever heeft gekozen voor een maatregel, omdat het element van leedtoevoeging ontbreekt.⁷³ De schadevergoedingsmaatregel kan, zowel op vordering van de officier van justitie als ambtshalve⁷⁴,

---

⁶¹ HR 15 april 2003, *NJ* 2003, 377. De curator van een gefailleerde BV was bevoegd om zich namens de gezamenlijks schuldeisers te voegen als benadeelde partij in de strafzaak wegens bedrieglijke bankbreuk tegen de feitelijk leidinggever van de genoemde BV.

⁶² HR 5 oktober 1965, *NJ* 1966, 292.

⁶³ Kool & Moerings 2001, p. 15.

⁶⁴ Bijlsma 2005, p. 20.

⁶⁵ Kool & Moerings 2001, p. 15-16.

⁶⁶ Claassens 2007, p. 83.

⁶⁷ Corstens 2008, p. 86. Zie ook artikel 335 Sv. De rechter doet ingevolge dit artikel uitspraak over de vordering van de benadeelde partij gelijktijdig met de einduitspraak in de strafzaak, behalve in het geval dat de rechtbank de benadeelde partij al eerder niet-ontvankelijk heeft verklaard.

⁶⁸ De rechter kan wel de oproeping van de benadeelde partij bevelen, aldus artikel 332 Sv.

⁶⁹ HR 23 maart 1999, *NJ* 1999, 401.

⁷⁰ Overigens kan de benadeelde partij zich ingevolge artikel 53e Sv laten bijstaan.

⁷¹ Artikel 36f Sr.

⁷² Van Asbeck 1994, p. 27.

ingevolge artikel 36f lid 2 Sr slechts worden opgelegd indien en voor zover de verdachte jegens het slachtoffer naar burgerlijk recht aansprakelijk is voor de schade die door het strafbare feit is toegebracht. De hoogte van het bedrag van de schadevergoedingsmaatregel kan nooit hoger zijn dan het bedrag van de schade die het slachtoffer heeft geleden.⁷⁵ De kosten van rechtsbijstand worden niet tot de schade gerekend; deze zijn immers niet door het strafbare feit toegebracht.⁷⁶

De maatregel kan worden opgelegd aan degene die bij rechterlijke uitspraak wegens een strafbaar feit wordt veroordeeld (artikel 36 f lid 1 Sr).⁷⁷ Aan de verdachte wordt dan de verplichting opgelegd tot betaling aan de staat van een geldbedrag ten behoeve van het slachtoffer. De staat keert dat bedrag dan onverwijld uit aan het slachtoffer. Het openbaar ministerie is ingevolge artikel 572 Sv belast met de executie van deze maatregel. Het Centraal Justitieel Incassobureau is de instantie die feitelijk voor de incasso zorgt.⁷⁸ Op deze manier wordt de invordering van de schadevergoeding uit handen van het slachtoffer genomen.⁷⁹

Op grond van artikel 36f lid 6 Sr, waarin artikel 24c Sr van overeenkomstige toepassing wordt verklaard, beveelt de rechter dat vervangende hechtenis zal worden toegepast wanneer noch volledige betaling noch volledig verhaal van het verschuldigde bedrag volgt. De toepassing van de vervangende hechtenis heft de verplichting ingevolge de schadevergoedingsmaatregel ten behoeve van het slachtoffer niet op. De schadevergoedingsmaatregel wordt om deze reden door daders vaak ervaren als een straf.⁸⁰ Immers, wanneer zij het bedrag niet kunnen betalen, vindt er vervangende hechtenis plaats.

Samenloop met de civiele vordering

Het is mogelijk dat de schadevergoedingsmaatregel wordt opgelegd terwijl ook de civiele vordering van de benadeelde partij is toegewezen.⁸¹ De rechter mag de civiele vordering niet afwijzen omdat hij van mening is dat het belang van de benadeelde partij wordt gediend met het opleggen van de schadevergoedingsmaatregel.⁸² Wanneer de schadevergoedingsmaatregel wordt opgelegd, terwijl ook de vordering van de benadeelde partij is toegewezen, dan moet uitdrukkelijk in het vonnis worden opgenomen dat de veroordeelde gekweten is van zijn plicht tot schadeloosstelling zodra hij heeft voldaan aan één van de hem opgelegde wijzen van schadevergoeding (er is sprake van een alternatieve vergoedingsplicht).⁸³

---

⁷³ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 1989-1990, 21 345, nr. 3, p. 5.

⁷⁴ Claassens & Wabeke 2005, p. 87.

⁷⁵ Langemeijer 2004, p. 87.

⁷⁶ HR 18 april 2000, *NJ* 2000, 413.

⁷⁷ De schadevergoedingsmaatregel kan overigens samen met straffen en andere maatregelen worden opgelegd.

⁷⁸ Brienen & Koopmans 1998, p. 1345.

⁷⁹ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 1989/90, 21 345, nr. 3, p. 18.

⁸⁰ Bijlsma 2005, p. 139.

⁸¹ Claassens 2007, p. 102.

⁸² Langemeijer 2004, p. 90; HR 12 januari 1999, *NJ* 1999, 246.

⁸³ HR 12 januari 1999, *NJ* 1999, 246.

2.5.1.3 *Schadevergoeding als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling*

Sedert de inwerkingtreding van de Wet Terwee kan schadevergoeding worden opgelegd als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling. In het geval van een veroordeling tot gevangenisstraf van een bepaalde duur, tot hechtenis, tot taakstraf of tot een geldboete, kan de rechter bepalen dat een straf of een gedeelte daarvan onder voorwaarden niet ten uitvoer zal worden gelegd (artikel 14a Sr). Als algemene voorwaarde geldt steeds dat de veroordeelde zich voor het eind van de proeftijd⁸⁴ niet schuldig maakt aan een strafbaar feit, aldus artikel 14c lid 1 Sr. Daarnaast kunnen er bijzondere voorwaarden worden gesteld. Ingevolge artikel 14c lid 2 sub 1 Sr is een van die bijzondere voorwaarden dat de veroordeelde de door het strafbare feit veroorzaakte schade binnen een door de rechter te bepalen termijn geheel of gedeeltelijk vergoedt. Niet vereist is dat het slachtoffer zich als benadeelde partij in het strafproces heeft gevoegd.⁸⁵ De schade moet wel veroorzaakt zijn door het strafbare feit waarvoor de veroordeling plaatsvindt.⁸⁶ Een andere bijzondere voorwaarde is de storting van een door de rechter vast te stellen geldsom in het schadefonds geweldsmisdrijven of ten gunste van een instelling die zich ten doel stelt belangen van slachtoffers van strafbare feiten te behartigen (artikel 14c lid 2 sub 4 Sr).⁸⁷

Samenloop met de civiele vordering

Evenals de schadevergoedingsmaatregel kan de bijzondere voorwaarde tot schadevergoeding worden opgelegd naast toewijzing van de vordering van de benadeelde partij.⁸⁸ Het is voor de benadeelde partij van belang dat de vordering wordt toegewezen, omdat zij dan de schade kan verhalen op de goederen van de verdachte.⁸⁹ Ook in dit geval zal de rechter dan in het vonnis moeten bepalen dat er sprake is van een alternatieve vergoedingsplicht.⁹⁰

2.5.2 *Het schadefonds geweldsmisdrijven: Schadevergoeding buiten het strafproces*

Er zijn voor het slachtoffer verschillende mogelijkheden om schadevergoeding te verkrijgen buiten het strafproces. Een bekend voorbeeld hiervan is het verzoek om een uitkering bij het schadefonds geweldsmisdrijven. Het slachtoffer kan daarnaast bijvoorbeeld ook via een procedure bij de burgerlijke rechter of via de weg van bemiddeling en mediation proberen om zijn schade vergoed te krijgen. In het navolgende zal echter alleen de uitkering van het schadefonds geweldsmisdrijven

---

⁸⁴ Artikel 14b Sr.

⁸⁵ HR 25 juni 1991, *NJ* 1992, 216.

⁸⁶ Bijlsma 2005, p. 136.

⁸⁷ Het bedrag kan ingevolge dit artikel niet hoger zijn dan de geldboete die ten hoogste voor het strafbare feit kan worden opgelegd.

⁸⁸ Langemeijer 2004, p. 85.

⁸⁹ Bijlsma 2005, p. 137.

⁹⁰ Claassens 2007, p. 105; HR 19 september 2000, *LJN* ZD1924.

worden behandeld, omdat het te ver gaat om alle mogelijkheden te bespreken en het schadefonds mijns inziens een belangrijke voorziening is voor slachtoffers van geweldsmisdrijven.

Het schadefonds geweldsmisdrijven is een publiekrechtelijke rechtspersoon en berust op de Wet schadefonds geweldsmisdrijven.⁹¹ Het schadefonds is onderdeel van het Ministerie van Justitie en wordt gefinancierd uit de algemene middelen.⁹²

Ingevolge artikel 3 lid 1 onder a Wet schadefonds geweldsmisdrijven (hierna: WSG) kunnen uit het fonds uitkeringen worden gedaan aan een ieder die ten gevolge van een in Nederland opzettelijk gepleegd geweldsmisdrijf (of een strafbare poging daartoe) ernstig lichamelijk of geestelijk letsel heeft bekomen. Hieruit blijkt dat niet alle slachtoffers van geweldsmisdrijven voor een uitkering in aanmerking komen. Het moet ten eerste gaan om een misdrijf waarbij geweld tegen personen is gebruikt.⁹³ Men kan hierbij bijvoorbeeld denken aan mishandeling, diefstal met geweldpleging of verkrachting.⁹⁴ Vervolgens moet het slachtoffer door het geweldsmisdrijf ernstig lichamelijk of geestelijk letsel hebben opgelopen. Denk hierbij aan letsel dat blijvende gevolgen heeft (bijvoorbeeld een ontsierend litteken), aan letsel dat objectief gezien direct levensgevaar met zich mee heeft gebracht of aan letsel dat arbeidsongeschiktheid van meer dan zes weken heeft veroorzaakt.⁹⁵ Er wordt echter uitsluitend letselschade vergoed.⁹⁶ Het geweldsmisdrijf moet daarnaast in Nederland (of in een Nederlands schip of vliegtuig⁹⁷) hebben plaatsgevonden en het misdrijf moet opzettelijk zijn gepleegd. De wet stelt niet de eis dat de verdachte is opgespoord, zodat ook slachtoffers van geweldsmisdrijven die zijn gepleegd door een onbekende dader in aanmerking kunnen komen voor een uitkering uit het schadefonds.⁹⁸ Op grond van de WSG kunnen slachtoffers dus buiten het strafproces om, mits aan de voorwaarden is voldaan, in aanmerking komen voor een uitkering uit het fonds. Slachtoffers zullen dit over het algemeen opvatten als een vorm van erkenning en als een blijk van medeleven door de overheid.⁹⁹

Indien het slachtoffer is overleden als gevolg van het geweldsmisdrijf, kan het schadefonds ingevolge artikel 3 lid 1 onder c WSG een uitkering toekennen aan de nabestaanden. Aan hen kan echter alleen bepaalde materiële schade worden vergoed, voor immateriële schade wordt geen uitkering toegekend.¹⁰⁰

---

⁹¹ Wet van 26 juni 1975 houdende voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven, *Stb.* 1975, 382. Bij wet van 23 december 1992, *Stb.* 1993, 29 is deze wet gewijzigd in de Wet schadefonds geweldsmisdrijven.

⁹² Schadefonds geweldsmisdrijven, De Voorwaarden, <www.schadefonds.nl>.

⁹³ Willems 1996, p. 16.

⁹⁴ Schadefonds geweldsmisdrijven, De Voorwaarden, <www.schadefonds.nl>.

⁹⁵ Langemeijer 2004, p. 150.

⁹⁶ Willems 1996, p. 16.

⁹⁷ Artikel 3 lid 1 onder b Wet schadefonds geweldsmisdrijven.

⁹⁸ Langemeijer 2004, p. 150.

⁹⁹ Willems 1996, p. 16.

¹⁰⁰ Langemeijer 2004, p. 150.

Ingevolge artikel 4 WSG wordt de uitkering naar redelijkheid en billijkheid bepaald. De uitkering kan nooit hoger zijn dan de door het letsel of overlijden veroorzaakte schade. Een uitkering blijft achterwege indien de financiële omstandigheden waarin de benadeelde verkeert zodanig zijn, dat de schade zonder overwegend bezwaar door hem of degene van wie hij voor zijn onderhoud afhankelijk is, gedragen kan worden. Ook kan een uitkering achterwege blijven of op een geringer bedrag worden bepaald wanneer de schade mede aan het slachtoffer is toe te rekenen (artikel 5 WSG). Het gaat hier om situaties wanneer iemand een ander uitdaagt of eerst zelf geweld gebruikt.¹⁰¹ Ingevolge artikel 6 WSG wordt geen uitkering toegekend wanneer de schade op een andere wijze kan worden verhaald. Oplegging van de schadevergoedingsmaatregel hoeft niet in de weg te staan aan een uitkering door het schadefonds. Als voorwaarde wordt dan gesteld dat wanneer het slachtoffer van de dader een schadevergoeding ontvangt, de uitkering moet worden terugbetaald.¹⁰²

2.6 Het slachtoffer als spreekgerechtigde

Sinds 1 mei 2004 is het voor slachtoffers van misdrijven (of hun nabestaanden) mogelijk om een schriftelijke slachtofferverklaring (SSV) op te stellen.¹⁰³ De verklaring wordt opgesteld met behulp van een medewerker van Slachtofferhulp Nederland en wordt vervolgens aan het dossier toegevoegd. De gevolgen die het delict heeft gehad voor het slachtoffer worden op deze manier onder de aandacht gebracht van de rechter, de officier van justitie en de verdachte.¹⁰⁴ Blijkbaar vond de wetgever dat er nog steeds niet voldoende tegemoet werd gekomen aan de belangen van slachtoffers en daarom is het sinds 1 januari 2005 voor slachtoffers¹⁰⁵ mogelijk om op de zitting het spreekrecht uit te oefenen. De Wet invoering van spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden¹⁰⁶ is ingevoerd naar aanleiding van een initiatiefwetsvoorstel van het Tweede Kamerlid Dittrich.

Het spreekrecht is neergelegd in artikel 302 Sv. Ingevolge het eerste lid mag het slachtoffer zich op de terechtzitting uitlaten over de gevolgen die het tenlastegelegde feit voor hem teweeg heeft gebracht.¹⁰⁷ Hij mag zich dus niet uitlaten over de sanctie die de rechter zou moeten opleggen.¹⁰⁸ Er is slechts sprake van een ‘victim’s statement of impact’.¹⁰⁹

---

¹⁰¹ Willems 1996, p. 16.

¹⁰² Langemeijer 2004, p. 152; zie ook HR 22 mei 2007, *LJN* BA0872.

¹⁰³ Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II*, 2006/07, 27 213, nr. 12, p. 1.

¹⁰⁴ Bijlsma 2005, p. 26.

¹⁰⁵ Behalve het slachtoffer, kan ook diens nabestaande het spreekrecht uitoefenen. In artikel 336 lid 2 Sv is geregeld welke nabestaanden voor oproeping in aanmerking komen. Er zal echter voor wat betreft het spreekrecht over het slachtoffer worden gesproken, daar deze scriptie zich richt op de positie van slachtoffers.

¹⁰⁶ Wet van 21 juli 2004, *Stb.* 2004, 382.

¹⁰⁷ In artikel 237 Sv is geregeld dat het slachtoffer zich op de zitting kan doen bijstaan.

¹⁰⁸ Corstens 2008, p. 586.

¹⁰⁹ Claassens 2007, p. 108.

In artikel 302 lid 2 Sv is geregeld in welke gevallen het spreekrecht kan worden uitgeoefend, namelijk wanneer het tenlastegelegde feit een misdrijf betreft waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaar of meer is gesteld en voorts bij enkele specifiek genoemde misdrijven.

Wanneer het slachtoffer van zijn spreekrecht gebruik wil maken, kan hij de officier van justitie schriftelijk verzoeken om oproeping (artikel 260 lid 2 Sv). De officier van justitie is verplicht om aan het verzoek gehoor te geven. Wanneer het slachtoffer op de zitting verschijnt, zal de rechtbank hem gaan horen (artikel 303 lid 1 Sv). Verschijnt het slachtoffer niet nadat hij is opgeroepen, dan kan de rechtbank bevelen dat hij zal worden opgeroepen om op een nader te bepalen tijdstip op de terechtzitting te verschijnen (artikel 303 lid 2 Sv).

Het slachtoffer heeft op de zitting een zelfstandige positie: het slachtoffer heeft niet de status van getuige en kan dus in zijn hoedanigheid van spreekgerechtigde niet als getuige worden ondervraagd door de verdediging of de officier van justitie.¹¹⁰ Ook kan de verklaring van het slachtoffer niet bijdragen tot het bewijs in de strafzaak tegen de verdachte.¹¹¹

2.7 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is aan de orde gekomen welke rechten en bevoegdheden het slachtoffer tot op heden kan uitoefenen. Buiten het strafproces kan het slachtoffer optreden in de hoedanigheid van aangever, klachtgerechtigde en klager ex artikel 12 Sv. Binnen het strafproces kan het slachtoffer optreden in de hoedanigheid van getuige, benadeelde partij en spreekgerechtigde. Ook zijn de overige mogelijkheden voor het slachtoffer tot het verkrijgen van schadevergoeding besproken.

Het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces heeft als doel om het slachtoffer een nog sterkere positie te geven binnen het strafproces. Alvorens in te gaan op dit wetsvoorstel, is het van belang om een beschrijving te geven van het karakter van het Nederlandse strafproces. In het volgende hoofdstuk zal worden ingegaan op het karakter van het Nederlandse strafproces, waarbij ook de rol van het EVRM en de invloed van Europese richtlijnen aan de orde zullen komen. Tevens zal aan de orde komen welke bevoegdheid het slachtoffer niet heeft binnen het Nederlandse strafproces, namelijk die van vervolgende partij.

---

¹¹⁰ Fernhout & Spronken 2005, p. 150.

¹¹¹ Bijlsma 2005, p. 123.

3 Het karakter van het Nederlandse strafproces en de invloed van het EVRM en internationale documenten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal allereerst het karakter van het Nederlandse strafproces worden besproken. Daarbij zal worden ingegaan op het doel van het strafproces(recht). Daarna zal aan de orde komen of het Nederlandse strafproces kan worden getypeerd als een accusatoir dan wel als een inquisitoir proces. Vervolgens zal de rol van het slachtoffer binnen het Nederlandse strafproces worden belicht.

De aandacht voor slachtoffers is niet alleen op nationaal niveau toegenomen, maar ook op internationaal niveau. Na een uiteenzetting over het karakter van het Nederlandse strafproces, zal dan ook aandacht worden besteed aan het EVRM en de betekenis van dit verdrag voor de positie van slachtoffers in het Nederlandse strafproces. Daarna zullen enkele internationale documenten worden besproken en de verplichtingen die daaruit voortvloeien voor overheden om zich te bekommeren om slachtoffers.

3.2 Het karakter van het Nederlandse strafproces

3.2.1 Het doel van het Nederlandse strafproces(recht)

In het materiële strafrecht wordt geregeld welk gedrag onder welke omstandigheden strafbaar is en tot welke sancties dat gedrag kan leiden.¹¹² Het *strafproces* regelt de schakel tussen het strafbare feit en de strafrechtelijke sanctie die door de rechter wordt opgelegd. Het hoofddoel van het strafproces is de toepassing van het materiële strafrecht op daders mogelijk te maken.¹¹³ Het strafproces heeft ook nog een aantal nevenfuncties, zoals speciale en generale preventie, het voorkomen van eigenrichting, genoegdoening voor het slachtoffer door de mogelijkheid van het behandelen van een vordering en het scheppen van orde.¹¹⁴ Het *strafprocesrecht* regelt hoe en door wie wordt onderzocht of een strafbaar feit is begaan, wie daarover beslist en welke maatstaven daarbij in acht moeten worden genomen.¹¹⁵ Om opsporing van strafbare feiten te realiseren, worden bevoegdheden toegekend aan (opsporings)functionarissen. Deze toedeling van bevoegdheden gaat tegelijkertijd gepaard met beperkingen; de uitoefening van deze macht is gebonden aan regels. De idee hierachter is dat burgers moeten worden beschermd tegen onjuist gebruik van bevoegdheden.¹¹⁶ Wanneer

---

¹¹² Corstens 2008, p. 1.

¹¹³ Enschedé/Bosch 2008, p. 59.

¹¹⁴ Corstens 2008, p. 10-11; Enschedé/Bosch 2008, p. 62-63.

¹¹⁵ Corstens 2008, p. 4.

¹¹⁶ Minkenhof/Reijntjes 2006, p. 1.

(opsporings)functionarissen ruime bevoegdheden toebedeeld krijgen, kan dit ertoe leiden dat een inbreuk wordt gemaakt op de rechten en vrijheden van burgers (niet alleen van de verdachte, maar ook van derden).¹¹⁷ Naast dit doel van bescherming van burgers tegen onjuist gebruik van bevoegdheden, heeft het strafprocesrecht nog een ander doel, namelijk ervoor zorgen dat de strafwet wordt toegepast op de schuldigen en niet op de onschuldigen.¹¹⁸ Zo mag niemand worden gestraft zonder dat door een onafhankelijke rechter is vastgesteld dat hij zich schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit¹¹⁹, waarbij de regels die in het Wetboek van Strafvordering zijn opgenomen in acht moeten worden genomen.¹²⁰ Daarnaast zijn allerlei rechten toegekend aan personen die in het strafproces zijn betrokken.¹²¹ Deze rechten worden vooral toegekend aan de verdachte, maar ook bijvoorbeeld getuigen of slachtoffers hebben bepaalde rechten. De belangen van de overheid bij een ruime bevoegdheidstoedeling en de belangen van bij het strafproces betrokken personen, en met name de verdachte, zullen niet zelden met elkaar botsen.¹²² Deze belangen zullen telkens tegen elkaar afgewogen moeten worden.

In het licht van het voorgaande zal in de volgende paragraaf het karakter van het Nederlandse strafproces aan de orde komen, waarbij duidelijk zal worden hoe de verhoudingen zijn tussen de vervolgende instantie (het Openbaar Ministerie), de verdachte en de rechter, waarna vervolgens ook de rol en positie van het slachtoffer zullen worden besproken.

3.2.2 *Het Nederlandse strafproces, accusatoir of inquisitoir?*

Er zijn twee typen procesmodellen te onderscheiden, namelijk het accusatoire procesmodel en het inquisitoire procesmodel. In het accusatoire proces staan twee gelijkwaardige partijen (de verdachte en het Openbaar Ministerie) tegenover elkaar voor een lijdelijke, passieve rechter.¹²³ De rechter treedt op als een soort scheidsrechter; de rechter ziet erop toe dat partijen de processuele regels in acht nemen en neemt pas een beslissing wanneer partijen dat aan hem vragen.¹²⁴ De rechter baseert zijn beslissing op feiten en gegevens die partijen hem hebben verstrekt, hij baseert zijn beslissing niet op basis van een eigen onderzoek.¹²⁵ In het inquisitoire proces is de rechter daarentegen actief op zoek naar de materiële waarheid. De verdachte is dan geen gelijkwaardige procespartij zoals in het accusatoire proces, maar object van onderzoek.¹²⁶

Een processtelsel zal nooit volledig accusatoir of volledig inquisitoir van aard zijn, maar zal doorgaans

---

¹¹⁷ Corstens 2008, p. 6.

¹¹⁸ Corstens 2008, p. 6.

¹¹⁹ Minkenhof/Reijntjes 2006, p. 2.

¹²⁰ Denk hierbij aan de regels met betrekking tot de bewijslast.

¹²¹ Minkenhof/Reijntjes 2006, p. 2.

¹²² Corstens 2008, p. 6.

¹²³ Corstens 2008, p. 7.

¹²⁴ Enschedé/Bosch 2008, p. 69.

¹²⁵ De Jong & Knigge 2005, p. 5.

¹²⁶ Enschedé/Bosch 2008, p. 69.

kenmerken bevatten die typerend zijn voor één van de twee modellen.¹²⁷ In de literatuur wordt wel betoogd dat het Nederlandse strafproces kan worden aangemerkt als gematigd (of getemperd) inquisitoir of gematigd accusatoir.¹²⁸ Het inquisitoire aspect speelt een rol in de fase van de opsporing, omdat de verdachte dan vooral object van onderzoek is. De overheid kan in die fase dwangmiddelen toepassen op de verdachte, maar de verdachte heeft wel bevoegdheden om zich hiertegen te verzetten.¹²⁹ Naarmate het strafproces vordert, krijgt het steeds meer kenmerken van een accusatoir proces. Ter terechtzitting is de verdachte minder object van onderzoek, hoewel de rechter nog wel actief op zoek gaat naar de waarheid.¹³⁰ De verdachte wordt in die fase aangemerkt als procespartij, waarbij hij bepaalde rechten kan uitoefenen ter verdediging.

3.2.3 *De rol van het slachtoffer in het strafproces*

Bij de hele gang van zaken rondom een strafproces zijn tal van personen betrokken. De rechter, de officier van justitie en de verdachte (en diens raadsman) vervullen de belangrijkste rollen binnen het strafproces. Maar hoe is het gesteld met de positie van het slachtoffer? Een belangrijk kenmerk van het Nederlandse strafproces is dat het slachtoffer geen wezenlijke rol vervuld binnen het strafproces.¹³¹ Dit wil echter niet zeggen dat de positie van slachtoffers in de loop der jaren niet is versterkt. Een delict werd jarenlang exclusief gezien als een schending van de publieke rechtsorde.¹³² Het strafproces had daardoor lange tijd uitsluitend een verticaal karakter¹³³; het strafproces werd gezien als een zaak tussen de overheid en de vermoedelijke dader van een strafbaar feit.¹³⁴ Het slachtoffer stond volledig aan de zijlijn. Tegenwoordig wordt een delict vooral aangemerkt als een inbreuk op de persoonlijke rechten van het slachtoffer en niet langer meer hoofdzakelijk als een schending van de publieke rechtsorde.¹³⁵ Het strafproces kan nu niet meer worden aangemerkt als uitsluitend verticaal. Dit blijkt ook uit het feit dat het slachtoffer in de loop van de jaren steeds meer rechten en bevoegdheden heeft gekregen (zie hoofdstuk 2). Slachtoffers zijn een steeds prominentere rol gaan vervullen binnen het strafproces. Echter, het slachtoffer wordt ondanks deze ontwikkelingen niet beschouwd als een volwaardige procespartij en heeft ook niet de mogelijkheid om een vervolging in te stellen. In de volgende

---

¹²⁷ De Jong & Knigge 2005, p. 4.

¹²⁸ Corstens 2008, p. 8; Jorg & Kelk 2001, p. 196; Enschedé/Bosch 2008, p. 65. Overigens zijn De Jong & Knigge van mening dat het Nederlandse stelsel sterk inquisitoire trekken heeft en dat het feit dat de verdachte als volwaardige procespartij wordt erkend, daar de verdachte het recht heeft zich te verdedigen, een kenmerk is van het accusatoire proces, maar dat op grond daarvan het Nederlandse strafproces niet zonder meer als (gematigd) accusatoir kan worden aangemerkt. Zij geven er de voorkeur aan om het Nederlandse strafproces te bestempelen als een contradictoair proces dat is geschoeid op inquisitoire leest (zie De Jong & Knigge 2005, p. 12.)

¹²⁹ Corstens 2008, p. 8.

¹³⁰ Enschedé/Bosch 2008, p. 65.

¹³¹ De Jong & Knigge 2005, p. 13.

¹³² Reynaers 2006, p. 462; Groenhuijsen & Knigge 2001, p. 80.

¹³³ De Jong & Knigge 2005, p. 17.

¹³⁴ Groenhuijsen 1996a, p. 1530.

¹³⁵ Reynaers 2006, p. 462; zie ook Groenhuijsen 1996a, p. 1531.

paragrafen zal aan de orde komen waarom aan het slachtoffer niet zulke vergaande rechten worden toegekend.

3.2.3.1 Géén drie partijen-systeem

Ondanks dat de positie van slachtoffers door de jaren heen steeds verder is versterkt, heeft dit er niet toe geleid dat het slachtoffer wordt beschouwd als een volwaardige ‘partij’ in het strafproces.¹³⁶ Het strafproces is tot op heden een twee partijen-systeem. In de literatuur worden verschillende argumenten genoemd om niet over te gaan op een drie partijen-systeem, waarin het slachtoffer een rechtspositie verwerft die even sterk is als die van de verdachte. Het slachtoffer zal, wanneer hij de status krijgt van volwaardige procespartij, door de verdachte worden aangemerkt als zijn ‘tegenstander’, waardoor het slachtoffer een kwetsbare positie krijgt.¹³⁷ Er is dan een grote kans op secundaire victimisatie¹³⁸ -het verergeren van het leed van het slachtoffer door ingezette procedures-¹³⁹ en dit moet juist voorkomen worden. Een ander argument tegen invoering van een drie partijen-systeem is dat de nadruk te veel komt te liggen op de belangen van het slachtoffer en dit kan tot gevolg hebben dat de aandacht van de rechter verschuift van de verdachte naar het slachtoffer.¹⁴⁰ Dit is mijns inziens niet wenselijk, aangezien de strafzaak zorgvuldig zal moeten worden behandeld. Ook wordt wel betoogd dat de effectuering van minder vergaande rechten in het gevaar komt wanneer het slachtoffer zal worden beschouwd als volwaardige procespartij en dus verdergaande rechten krijgt dan hij op dit moment heeft.¹⁴¹ Daarnaast kunnen de belangen van het slachtoffer botsen met de belangen van bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie en wanneer er meerdere slachtoffers zijn kunnen ook de belangen van de verschillende slachtoffers met elkaar botsen.¹⁴²

3.2.3.1 Géén vervolgingsrecht voor het slachtoffer

Met het voorgaande hangt samen dat het slachtoffer niet de bevoegdheid heeft om een vervolging in te stellen tegen de verdachte.¹⁴³ In Nederland is uitsluitend het Openbaar Ministerie belast met de opsporing en vervolging van strafbare feiten (vervolgingsmonopolie). In sommige landen is het echter wèl mogelijk voor slachtoffers om een vervolging in te stellen: in België en Frankrijk kent men de ‘citation directe’ (rechtstreekse dagvaarding) en in Duitsland kent men de ‘Privatklage’ of de ‘Nebenklage’.

---

¹³⁶ De Jong & Knigge 2005, p. 18.

¹³⁷ Van Strien 2001, p. 243-244.

¹³⁸ Van Strien 2001, p. 244.

¹³⁹ Cleiren e.a. 2006, p. 111.

¹⁴⁰ Van Strien 2001, p. 244.

¹⁴¹ Van Strien 2001, p. 244.

¹⁴² Van Strien 2001, p. 244.

¹⁴³ Het slachtoffer wordt immers niet als een volwaardige procespartij beschouwd waarin hij in de positie van tegenstander van de verdachte wordt gebracht.

In België heeft het slachtoffer twee mogelijkheden om een vervolging te starten. Allereerst kan het slachtoffer bij misdaden en wanbedrijven¹⁴⁴ als burgerlijke partij zijn vordering tot schadevergoeding voor de strafrechter brengen door een klacht¹⁴⁵ in te dienen bij de bevoegde onderzoeksrechter.¹⁴⁶ Wanneer nog geen strafvordering¹⁴⁷ is ingesteld op verzoek van het openbaar ministerie, zal de burgerlijke partijstelling tot gevolg hebben dat een gerechtelijk vooronderzoek wordt geopend door de onderzoeksrechter. De strafvordering wordt op gang gebracht op initiatief van de benadeelde en de strafvordering en de burgerlijke vordering worden dan samen ingesteld.¹⁴⁸ Na afloop van het gerechtelijk vooronderzoek door de onderzoeksrechter, zal het Openbaar Ministerie worden verzocht om een vordering in te stellen voor de raadkamer. De raadkamer beslist vervolgens tot verwijzing naar de correctionele rechtbank of tot buitenvervolginstelling. De mogelijkheid van de burgerlijke partijstelling vormt een belangrijk correctief op het monopolie van het Openbaar Ministerie om een strafvordering in te stellen.¹⁴⁹

Wanneer al wel een strafvordering is ingesteld, wordt de vordering van het slachtoffer toegevoegd aan de strafvordering.¹⁵⁰ Het recht om de strafvordering in werking te stellen moet worden onderscheiden van het recht om de strafvordering nadien verder uit te oefenen.¹⁵¹ Tot dit laatste recht is uitsluitend het Openbaar Ministerie bevoegd. Het slachtoffer heeft dus geen invloed op het verdere verloop van de strafvervolgning.¹⁵²

Ten tweede kan het slachtoffer de verdachte zelfstandig dagvaarden.¹⁵³ Het slachtoffer geeft dan aan een deurwaarder de opdracht om een persoon te dagvaarden.¹⁵⁴ Het slachtoffer dient bij een rechtstreekse dagvaarding zelf te beschikken over bewijsstukken. De mogelijkheid van een

---

¹⁴⁴ Wanbedrijven zijn volgens artikel 1 van het Belgische Wetboek van Strafrecht misdrijven waarop een correctionele straf staat. Dit betekent dat de correctionele rechtbank bevoegd is voor deze misdrijven. Wanneer er sprake is van verzachtende omstandigheden kan een wanbedrijf gelijk worden gesteld met een overtreding, waarvoor de politierechtbank bevoegd is. Misdaden zijn ingevolge dit artikel misdrijven waarop een criminele straf staat. Zij komen in België voor een assisenhof met een jury, maar een misdaad kan, wanneer er sprake is van verzachtende omstandigheden, gelijk gesteld worden met een wanbedrijf, zodat de correctionele rechtbank bevoegd is (zie Verstraeten 2005, p. 687-690).

¹⁴⁵ Een klacht houdt in dat de persoon die beweert door het misdrijf te zijn benadeeld, aangifte doet aan de overheid, waarbij hij aangeeft dat hij de strafrechtelijke vervolging van de dader van het misdrijf wenst (Verstraeten 2005, p. 74).

¹⁴⁶ Zwartjes 2008, p. 491; Van Strien 2001, p. 246. Het slachtoffer heeft in België de vrije keuze om zich met zijn vordering te richten tot de strafrechter, de burgerlijke rechter, de arbeidsrechter of de handelsrechter (Verstraeten 2005, p. 170).

¹⁴⁷ In brede zin verwijst de term strafvordering naar het strafprocesrecht in het algemeen. In die zin wordt de strafvordering omschreven als een geheel van rechtsregels betreffende de opsporing, vervolging en berechting van personen die ervan verdacht worden een strafbaar feit te hebben gepleegd (Verstraeten 2005, p. 37). In enge zin wordt met de term strafvordering bedoeld de vordering tot toepassing van de strafwet. Hiermee wordt bedoeld de vordering waardoor de zaak voor de strafrechter wordt gebracht met als doel de bestraffing van de vermoedelijke dader. Ook wordt de term strafvordering wel eens vervangen door de term vervolging (Van den Wyngaert & Vandromme 2006, p. 688).

¹⁴⁸ Verstraeten 2005, p. 368.

¹⁴⁹ Verstraeten 2005, p. 88.

¹⁵⁰ Verstraeten 2005, p. 88.

¹⁵¹ Verstraeten 2005, p. 88.

¹⁵² Zwartjes 2008, p. 491.

¹⁵³ Zwartjes 2008, p. 491.

¹⁵⁴ Verstraeten 2005, p. 179.

rechtstreekse dagvaarding zal slechts worden benut, wanneer het een eenvoudige zaak betreft of wanneer het slachtoffer zeker wil weten dat de zaak voor een rechter komt die vonnis zal wijzen.¹⁵⁵ De rechtstreekse dagvaarding is alleen mogelijk bij wanbedrijven en overtredingen.¹⁵⁶

De Franse regeling inzake het vervolgingsrecht van slachtoffers heeft veel weg van de Belgische regeling. De benadeelde partij heeft in Frankrijk de mogelijkheid om op te treden als ‘partie civile’.¹⁵⁷ Dit recht kan worden uitgeoefend als het Franse Openbaar Ministerie de zaak vervolgt (action publique), maar het slachtoffer kan ook zelf een vervolging instellen tegen de verdachte (action civile).¹⁵⁸ Deze vervolging kan op twee manieren worden ingesteld. Allereerst kan het slachtoffer, net als in België, een klacht indienen bij de rechter-commissaris, een ‘plainte avec constitution de partie civile’, die vervolgens een gerechtelijk vooronderzoek zal openen als er sprake lijkt te zijn van een misdrijf.¹⁵⁹ Het Franse Openbaar Ministerie zal dan alsnog een vervolging instellen.¹⁶⁰ Voorts kan het slachtoffer de verdachte direct dagvaarden (de citation directe). Een rechtstreekse dagvaarding kan bij alle soorten strafbare feiten worden uitgebracht. Het slachtoffer moet dan wel zelf het bewijs aandragen.¹⁶¹ Zowel in België als in Frankrijk loopt het slachtoffer financieel risico wanneer hij gebruik maakt van de mogelijkheid om een vervolging in te stellen tegen de verdachte; wanneer het slachtoffer in het ongelijk wordt gesteld, kunnen de kosten op hem worden verhaald.¹⁶²

In Duitsland bestaat ook de mogelijkheid voor het slachtoffer om zelf tot strafvervolging van de verdachte over te gaan (de Privatklage).¹⁶³ Dit is slechts mogelijk bij een beperkte groep delicten, zoals huisvredebreuk, belediging, mishandeling en zaaksbeschadiging.¹⁶⁴ Bij veel van die delicten moet eerst buiten het strafrecht om een bemiddelingspoging zijn ondernomen, wil de ‘Privatklage’ rechtsgeldig zijn.¹⁶⁵ De verdachte heeft echter bij een ‘Privatklage’ de mogelijkheid om een ‘Widerklage’ in te stellen tegen het slachtoffer, wanneer hij van mening is dat het slachtoffer zich jegens hem schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit.¹⁶⁶ Het slachtoffer loopt dus het risico dat hij

---

¹⁵⁵ Zwartjes 2008, p. 491.

¹⁵⁶ Verstraeten 2005, p. 179. Het is dus afhankelijk van het type delict voor welke weg het slachtoffer zal kiezen. Het slachtoffer heeft alleen bij wanbedrijven de keuze tussen een burgerlijke partijstelling en een rechtstreekse dagvaarding.

¹⁵⁷ Van Strien 2001, p. 247.

¹⁵⁸ De action civile wordt meestal uitgeoefend wanneer het Openbaar Ministerie ook al een vervolging is gestart tegen de verdachte, maar de verdachte kan ook een action civile beginnen wanneer het Openbaar Ministerie niet meer tot vervolging overgaat wegens verjaring of wanneer het Openbaar Ministerie de zaak heeft geseponneerd (zie WODC, ‘Ter vergelijking; een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken’, 2002, (<www.wodc.nl>), p. 36).

¹⁵⁹ WODC, ‘Ter vergelijking; een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken’, 2002, (<www.wodc.nl>), p. 37.

¹⁶⁰ WODC, ‘Ter vergelijking; een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken’, 2002, (<www.wodc.nl>), p. 37.

¹⁶¹ WODC, ‘Ter vergelijking; een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken’, 2002, (<www.wodc.nl>), p. 37.

¹⁶² Van Strien 2001, p. 247.

¹⁶³ Zwartjes 2008, p. 491.

¹⁶⁴ Van Strien 2001, p. 247.

¹⁶⁵ Van Strien 2001, p. 248.

¹⁶⁶ Zwartjes 2008, p. 491.

zelf als verdachte wordt aangemerkt.¹⁶⁷ Overigens kan ook hier het slachtoffer worden veroordeeld in de proceskosten. Naast de ‘Privatklage’ heeft het slachtoffer in Duitsland ook nog de mogelijkheid om bij bepaalde delicten een ‘Nebenklage’ in te stellen. Wanneer de overheid overgaat tot strafvervolging van de verdachte, kan het slachtoffer daarnaast ook tot strafvervolging overgaan.¹⁶⁸ Het slachtoffer krijgt dan de positie van een soort tweede aanklager. De Nebenkläger kan in dat geval zelfstandig bevoegdheden uitoefenen; zo heeft hij bijvoorbeeld het recht om als getuige te worden gehoord en het recht om bewijsmateriaal aan te dragen.¹⁶⁹ De figuur van de Nebenkläger heeft twee doelen. Allereerst kan het slachtoffer de officier van justitie controleren.¹⁷⁰ Het slachtoffer kan bijvoorbeeld bepaalde bewijsstukken onder de aandacht van de rechter brengen, wanneer hij van mening is dat de officier van justitie daar te weinig aandacht aan besteedt. Daarnaast biedt de figuur van de Nebenkläger het slachtoffer emotionele voldoening.¹⁷¹

In Nederland heeft het slachtoffer niet de mogelijkheid om zelf een vervolging in te stellen tegen de verdachte. Hiervoor is een aantal argumenten te noemen. Allereerst blijkt uit het voorgaande dat het slachtoffer financieel aansprakelijk is wanneer de vervolging niet leidt tot een veroordeling.¹⁷² Dit is althans het geval in België, Frankrijk en Duitsland, maar dit zal mijns inziens ook zo zijn wanneer het slachtoffer in Nederland de mogelijkheid zou hebben om een private vervolging te starten. De overheid zal hoogstwaarschijnlijk niet op willen draaien voor deze kosten. De vervolgingsbeslissing is immers niet door of namens de overheid genomen. Het tweede argument is dat de nodige waarborgen moeten bestaan tegen willekeurige vervolging van personen.¹⁷³ Wanneer het Openbaar Ministerie bepaalt of een vervolging plaats moet vinden, biedt dit meer waarborgen dan wanneer deze beslissing wordt overgelaten aan een particulier. Het Openbaar Ministerie beschikt bovendien over de nodige hulpmiddelen en ervaring.¹⁷⁴ Voor het slachtoffer zal een private vervolging doorgaans een éénmalige aangelegenheid zijn. Het slachtoffer weet niet goed wat hem te wachten staat en de bewijsvoering zal vaak een zeer zware last zijn.¹⁷⁵ Daarnaast komt het slachtoffer bij een private vervolging als procespartij tegenover de verdachte te staan.¹⁷⁶ In paragraaf 3.2.3.1 zijn de nadelen hiervan besproken. Het derde argument is dat bij een private vervolging de nadruk te veel komt te liggen op de belangen van het slachtoffer en dit mag niet ten koste gaan van een eerlijke berechting van de verdachte.¹⁷⁷

In Nederland ligt het vervolgingsrecht bij het Openbaar Ministerie, maar het is niet zo dat het slachtoffer helemaal geen invloed kan uitoefenen op de vervolgingsbeslissing. Zoals in paragraaf 2.3

---

¹⁶⁷ Van Strien 2001, p. 248.

¹⁶⁸ Groenhuijsen & Knigge 2001, p. 84.

¹⁶⁹ Van Strien 2001, p. 247.

¹⁷⁰ Groenhuijsen & Knigge 2001, p. 84.

¹⁷¹ Groenhuijsen & Knigge 2001, p. 84.

¹⁷² Zie ook Groenhuijsen 2008, p. 135.

¹⁷³ Langemeijer 2004, p. 2.

¹⁷⁴ Langemeijer 2004, p. 2.

¹⁷⁵ Van den Wyngaert en Vandromme 2006, p. 42.

¹⁷⁶ Groenhuijsen & Knigge 2001, p. 85.

¹⁷⁷ Groenhuijsen & Knigge 2001, p. 85.

aan de orde is gekomen kan het slachtoffer, wanneer het Openbaar Ministerie besluit om niet tot vervolging over te gaan, zich ingevolge artikel 12 Sv over deze beslissing beklagen bij het hof.

3.3 De invloed van het EVRM op de positie van slachtoffers in het Nederlandse strafproces

3.3.1 Een introductie van het EVRM

In Nederland is het EVRM in werking getreden op 31 augustus 1954.¹⁷⁸ Het doel van het verdrag is het verzekeren van de daarin opgenomen fundamentele rechten en vrijheden.¹⁷⁹ Artikel 1 EVRM legt de verdragstaten de verplichting op de rechten en vrijheden te garanderen die zijn opgenomen in de eerste titel van het Verdrag. Het Verdrag beoogt voorts de burger bescherming te bieden tegen niet gerechtvaardigde inbreuken. Inbreuken op de verdragsrechten mogen alleen worden gemaakt wanneer het recht ('law') dat toestaat.¹⁸⁰ Een staat die partij is bij het verdrag moet er niet alleen voor zorgen dat er geen inbreuken worden gemaakt op de verdragsrechten; het verdrag vereist indirect ook een actieve houding van de verdragsluitende partijen. Een staat moet namelijk zorgen voor goede wetgeving en voor een behoorlijke toepassing daarvan door de nationale autoriteiten.¹⁸¹

Via de artikelen 93 en 94 van de Grondwet maken de in het verdrag opgenomen rechten deel uit van het Nederlandse strafprocesrecht.¹⁸² Ingevolge artikel 93 GW hebben bepalingen van verdragen, die naar hun inhoud een ieder kunnen verbinden¹⁸³, verbindende kracht nadat zij bekend zijn gemaakt. Deze rechten hebben directe werking en de burgers kunnen een beroep doen op deze rechten.¹⁸⁴ De verdragsnorm kan zelfstandig door de Nederlandse rechter worden gehanteerd; de Nederlandse wetgever hoeft de verdragsbepalingen niet om te zetten in Nederlands recht.¹⁸⁵ Volgens artikel 94 GW vinden wettelijke voorschriften geen toepassing, indien zij niet verenigbaar zijn met een ieder verbindende bepalingen van verdragen. Het verdrag gaat boven de wet; de Nederlandse wet moet buiten toepassing worden gelaten wanneer dit een schending van het verdrag zal opleveren.¹⁸⁶

Het EVRM is van grote betekenis voor het Nederlandse strafproces(recht). Ingevolge artikel 34 EVRM kan elke burger die van mening is slachtoffer te zijn van een verdragsschending door een verdragsluitende partij, een klacht indienden bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens

---

¹⁷⁸ Hartevelde e.a. 2004, p. 11.

¹⁷⁹ De Jong & Knigge 2005, p. 36.

¹⁸⁰ De Jong & Knigge 2005, p. 36.

¹⁸¹ De Jong & Knigge 2005, p. 37.

¹⁸² Corstens 2008, p. 33.

¹⁸³ Een ieder verbindende bepaling is een bepaling die geen nadere uitwerking meer behoeft door de wetgever voordat de rechter de bepaling kan toepassen (Hartevelde e.a. 2004, p. 14-15).

¹⁸⁴ De Jong & Knigge 2005, p. 37.

¹⁸⁵ Hartevelde e.a. 2004, p. 14.

¹⁸⁶ De Jong & Knigge 2005, p. 37. Dit is een belangrijk verschil met artikel 120 GW, want ingevolge dit artikel mag de rechter de wet in formele zin niet aan de Grondwet toetsen.

(EHRM) te Straatsburg.¹⁸⁷ Het Hof stelt dan vast of het verdrag is geschonden door de betrokken staat.¹⁸⁸ Het oordeel van het Hof is bindend voor de betrokken staat, aldus artikel 46 EVRM. De betrokken staat moet vervolgens rechtsherstel bieden aan het slachtoffer van de verdragsschending; de verdragsschending moet zoveel mogelijk ongedaan worden gemaakt.¹⁸⁹ Wanneer het nationale recht slechts gedeeltelijk rechtsherstel toelaat, kan het Hof een billijke vergoeding toekennen aan de benadeelde (artikel 41 EVRM).

Ongetwijfeld is de aandacht voor de positie van slachtoffers in het strafproces door de jaren heen sterk toegenomen. Echter, als uitgangspunt is altijd blijven gelden dat de rechtspositie van de verdachte zoveel mogelijk gewaarborgd moet blijven. Slachtofferemancipatie mag niet ten koste gaan van een redelijke bejegening van verdachten.¹⁹⁰ De gedachte hierachter is dat men vreest dat het accent te veel komt te liggen op de positie van het slachtoffer en dat daardoor afbreuk wordt gedaan aan de rechtspositie van de verdachte.¹⁹¹ Dit uitgangspunt geldt nog steeds en dient mijns inziens ook te blijven gelden.¹⁹² Toch kan ook het slachtoffer aanspraken ontlenen aan verschillende rechten die zijn neergelegd in het EVRM.¹⁹³ Het EHRM heeft in verschillende uitspraken geoordeeld dat ook rekening moet worden gehouden met de belangen van slachtoffers. In de volgende paragraaf zullen enkele normen uit het EVRM aan de orde komen die invloed hebben op de positie van slachtoffers.

3.3.2 Normen uit het EVRM waaraan het slachtoffer bepaalde rechten kan ontlenen

Artikel 6 EVRM

In artikel 6 EVRM is bepaald dat een ieder die strafrechtelijk wordt vervolgd, recht heeft op een eerlijk proces ('fair trial'). Lid 1 van dit artikel bepaalt dat een ieder bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechter. Niet alleen de verdachte, maar ook het slachtoffer kan een beroep doen op artikel 6 lid 1 EVRM wanneer hij zich voegt als benadeelde partij in het strafproces, aldus Langemeijer.¹⁹⁴ In dit verband kan gewezen worden op EHRM 23 oktober 1990, Appl.no. 11296/84 (*Moreira de Azevedo v. Portugal*) en EHRM 17 januari 2002, Appl.no. 32967/96 (*Calvelli and Ciglio v. Italy*). 'Uit deze uitspraken kan worden afgeleid, dat indien het slachtoffer zich als benadeelde voegt in de strafzaak om via het strafproces

---

¹⁸⁷ Er moet wel aan een aantal voorwaarden worden voldaan, wil de klacht ontvankelijk zijn.

¹⁸⁸ Hartevelde e.a. 2004, p. 29.

¹⁸⁹ De Jong & Knigge 2005, p. 38.

¹⁹⁰ Groenhuijsen 1996b, p. 171.

¹⁹¹ Reynaers 2006, p. 466.

¹⁹² Zie ook Groenhuijsen 1996b, p. 171. Groenhuijsen betoogd dat 'als onwrikbaar uitgangspunt moet blijven gelden dat slachtofferemancipatie nooit ten koste mag gaan van de verdragsrechtelijke waarborgen voor een fair geding voor de verdachte'.

¹⁹³ Van Strien 2001, p. 236.

¹⁹⁴ Langemeijer 2004, p. 15.

schadevergoeding te verkrijgen, en de ‘determination of his civil rights’ in dat geval plaatsvindt in de context van het strafproces, deze schadevergoedingsprocedure en zelfs het strafproces zelf (waarmee de civiele dimensie van de zaak nauw is verweven) moeten voldoen aan de eisen van artikel 6 lid 1 EVRM.¹⁹⁵ Zoals het recht op een behandeling van de zaak binnen een redelijke termijn’, aldus Groenhuijsen en Kwakman.¹⁹⁶

Daarnaast is artikel 6 lid 3 EVRM van belang. Op grond van dit artikel heeft de verdachte het recht om getuigen te ondervragen. Dit is echter geen absoluut recht, zoals reeds aan de orde is gekomen in paragraaf 2.4. Het recht van de verdachte om getuigen te ondervragen kan botsen met de rechten die getuigen aan het EVRM kunnen ontlenuen.¹⁹⁷ Men kan hierbij denken aan het slachtoffer dat wordt opgeroepen om te getuigen op de terechtzitting. Slachtoffers willen of durven vaak niet de confrontatie aan te gaan met de verdachte op de terechtzitting.¹⁹⁸ In EHRM 26 maart 1996, Appl.no. 20524/92 (*Doorson v. the Netherlands*) heeft het Hof bepaald dat de beginselen van een fair trial kunnen vereisen dat de belangen van de verdediging worden afgewogen tegen de belangen van slachtoffers die als getuigen worden opgeroepen.¹⁹⁹ In deze zaak waren anonieme getuigen gehoord. De anonimiteit was in dit geval gerechtvaardigd wegens de vrees voor geweld door de verdachte.²⁰⁰ Bovendien was de raadsman van de verdachte aanwezig geweest bij het verhoor door de rechter-commissaris, waar hij in de gelegenheid werd gesteld om vragen te stellen. Daarnaast was de veroordeling niet alleen of in beslissende mate gebaseerd op de getuigenverklaringen van de anonieme getuigen.²⁰¹ Het Hof overwoog dat het er uiteindelijk om gaat of het proces in zijn geheel eerlijk is geweest.²⁰²

Voorts kan worden gewezen op EHRM 27 oktober 1995, Appl.no 14032/88 (*Poitrimol v. France*), waarin het Hof in zijn algemeenheid heeft aangenomen dat met de belangen van slachtoffers rekening mag worden gehouden binnen de strafprocedure.²⁰³

Artikel 8 EVRM

In artikel 8 EVRM is het recht op privacy neergelegd. Lid 1 bepaalt dat een ieder recht heeft op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. In het strafprocesrecht worden vaak inbreuken gemaakt op de privacy van burgers.²⁰⁴ Dit zal veelal het geval

---

¹⁹⁵ Groenhuijsen & Kwakman 2002, p. 962. Zie hiervoor EHRM 23 oktober 1990, Appl.no. 11296/84 (*Moreira de Azevedo v. Portugal*), § 62-68; EHRM 17 januari 2002, Appl.no. 32967/96 (*Calvelli and Ciglio v. Italy*), § 62. In voornoemde paragrafen wordt geconcludeerd dat lid 1 van artikel 6 EVRM van toepassing is wanneer het slachtoffer zich voegt als benadeelde partij in het strafproces.

¹⁹⁶ Groenhuijsen & Kwakman 2002, p. 962. In dit verband kan worden gewezen op § 69-75 in de zaak *Moreira de Azevedo v. Portugal* en op § 63-67 in de zaak *Calvelli and Ciglio v. Italy*. In deze zaken stond voor wat betreft artikel 6 lid 1 EVRM de vraag centraal of de vordering binnen een redelijke termijn was behandeld.

¹⁹⁷ De Jong & Knigge 2005, p. 60.

¹⁹⁸ Langemeijer 2004, p. 70.

¹⁹⁹ EHRM 26 maart 1996, Appl.no. 20524/92 (*Doorson v. the Netherlands*), § 70.

²⁰⁰ EHRM 26 maart 1996, Appl.no. 20524/92 (*Doorson v. the Netherlands*), § 71.

²⁰¹ EHRM 26 maart 1996, Appl.no. 20524/92 (*Doorson v. the Netherlands*), § 76.

²⁰² EHRM 26 maart 1996, Appl.no. 20524/92 (*Doorson v. the Netherlands*), § 83.

²⁰³ EHRM 27 oktober 1995, Appl.no 14032/88 (*Poitrimol v. France*), § 36; zie ook Groenhuijsen 1996b, p. 172.

²⁰⁴ Harteveld e.a. 2004, p. 137.

zijn bij het hanteren van dwangmiddelen en opsporingsbevoegdheden op de verdachte van een strafbaar feit.²⁰⁵ Artikel 8 EVRM houdt vooral een negatieve verplichting van de overheid in; de overheid moet zich onthouden van het maken van een inbreuk op de privacy.²⁰⁶ Het verdragsartikel kan echter ook een positieve verplichting inhouden voor de overheid. Met betrekking tot de positie van slachtoffers kan in dit verband gewezen worden op EHRM 26 maart 1985, Appl.no 8978/80 (*X and Y v. The Netherlands*). In deze uitspraak heeft het Hof een positieve verplichting aangenomen van de staat tot bescherming van burgers.²⁰⁷ Een geestelijk gehandicapt meisje was het slachtoffer geworden van een zedendelict. Het delict was echter alleen op klacht vervolgbaar en het meisje was door een leemte in de wetgeving niet in staat om een rechtsgeldige klacht in te dienen, zodat vervolging van de verdachte niet mogelijk was. Het EHRM oordeelde dat er sprake was van een schending van artikel 8 EVRM.²⁰⁸ De mogelijkheid van het slachtoffer om bij de burgerlijke rechter een procedure tegen de dader te beginnen, werd ontoereikend geacht.²⁰⁹ In dit geval zou alleen een strafrechtelijke voorziening een afschrikwekkende werking hebben. Het Hof oordeelde in deze zaak dat de overheid strafrechtelijke maatregelen moest treffen ter bescherming van het slachtoffer.²¹⁰ Onder omstandigheden kan artikel 8 EVRM dus een positieve verplichting inhouden voor de overheid ter bescherming van het slachtoffer.

Artikel 2 EVRM

In artikel 2 EVRM is het recht op leven neergelegd. In de zaak *Osman v. United Kingdom* (EHRM 28 oktober 1998) werd een leerling gestalkt door een leraar van zijn school. De zaak is uiteindelijk zo uit de hand gelopen dat de vader van de scholier bij een schietpartij is gedood door de leraar. De leerling raakte gewond.²¹¹ De leerling en de weduwe klaagden bij het Hof over schending van artikel 2 EVRM. De politie had volgens hen onvoldoende gedaan om de slachtoffers te beveiligen, terwijl er signalen bekend waren bij de politie waaruit viel af te leiden dat gevreesd moest worden voor een geweldsmisdrijf.²¹² Het Hof overwoog dat onder bepaalde omstandigheden artikel 2 EVRM voor de overheid de verplichting kan inhouden om preventieve maatregelen te nemen om personen te beschermen die de kans lopen om hun leven te verliezen door een misdrijf.²¹³ Echter, er mag hierbij niet een onmogelijke of onevenredig zware last worden opgelegd aan de autoriteiten. Ook hoeft de staat niet bij iedere bewering dat gevaar dreigt voor een mensenleven meteen maatregelen te nemen

---

²⁰⁵ De Jong & Knigge 2005, p. 61.

²⁰⁶ Dit blijkt ook uit artikel 8 lid 2 EVRM. Hierin is bepaald dat geen inmenging van openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van het recht op privacy, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is.

²⁰⁷ EHRM 26 maart 1985, Appl.no 8978/80 (*X and Y v. The Netherlands*), § 23.

²⁰⁸ EHRM 26 maart 1985, Appl.no 8978/80 (*X and Y v. The Netherlands*), § 30.

²⁰⁹ EHRM 26 maart 1985, Appl.no 8978/80 (*X and Y v. The Netherlands*), § 27.

²¹⁰ Van Strien 2001, p. 236.

²¹¹ EHRM 28 oktober 1995, Appl.no 23452/94 (*Osman v. United Kingdom*), § 56.

²¹² EHRM 28 oktober 1995, Appl.no 23452/94 (*Osman v. United Kingdom*), § 103.

²¹³ EHRM 28 oktober 1995, Appl.no 23452/94 (*Osman v. United Kingdom*), § 115.

om te voorkomen dat het gevaar zich verwezenlijkt.²¹⁴ Voorts is van belang of de autoriteiten wisten of moesten weten dat er een werkelijk en onmiddellijk levensgevaar bestond.²¹⁵ Wanneer dat het geval is, moeten de autoriteiten maatregelen nemen om dit gevaar af te wenden. In deze zaak waren de autoriteiten niet op de hoogte van het gevaar en zij hadden dit ook niet moeten weten, zodat er geen sprake was van een schending van artikel 2 EVRM.²¹⁶

Onder bepaalde omstandigheden kunnen slachtoffers dus rechten ontleen aan het EVRM. Daarnaast zijn er internationale documenten waarin minimumrechten zijn opgenomen die het slachtoffer zou moeten hebben in een strafrechtelijke procedure. In de volgende paragraaf zullen enkele van deze internationale documenten en de daarin opgenomen rechten aan de orde komen.

3.4 Internationale documenten en de verplichtingen die daaruit voortvloeien voor overheden om zich te bekommeren om slachtoffers

3.4.1 Internationale documenten

Het eerste internationale document voor slachtoffers was het Europees Verdrag van 24 november 1983 inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van geweldsmisdrijven.²¹⁷ Het verdrag is opgesteld door de Raad van Europa. Het verdrag legt verplichtingen op aan de staten die aaneengesloten zijn bij het verdrag, voor zover zij het verdrag hebben geratificeerd.²¹⁸ Nederland heeft uitvoering gegeven aan dit verdrag door de Wet schadefonds geweldsmisdrijven (paragraaf 2.5.2).

Vervolgens kwam op 28 juni 1985 de Recommendation R (85) 11 van het Comité van ministers van de Raad van Europa inzake de positie van het slachtoffer in het kader van het straf- en strafprocesrecht tot stand.²¹⁹ In deze Recommendation inzake de positie van het slachtoffer gaat het voornamelijk over de manier waarop slachtoffers van misdrijven moeten worden bejegend door politie en justitie. De Recommendation is een aanbeveling voor de regeringen van de lidstaten.²²⁰ Slachtoffers kunnen niet rechtstreeks rechten ontleen aan de Recommendation.²²¹

---

²¹⁴ EHRM 28 oktober 1995, Appl.no 23452/94 (*Osman v. United Kingdom*), § 116.

²¹⁵ EHRM 28 oktober 1995, Appl.no 23452/94 (*Osman v. United Kingdom*), § 116.

²¹⁶ EHRM 28 oktober 1995, Appl.no 23452/94 (*Osman v. United Kingdom*), § 117-122; zie ook Van Strien 2001, p. 237.

²¹⁷ 'European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes' (<www.coe.int>).

²¹⁸ Langemeijer 2004, p. 7.

²¹⁹ Recommendation no. R (85) 11 of the Committee of Ministers to Member States on the position of the victim in the framework of criminal law and procedure d.d. 28 juni 1985 (<www.ec.europa.eu>).

²²⁰ Langemeijer 2004, p. 8.

²²¹ Langemeijer 2004, p. 8.

In hetzelfde jaar heeft de algemene vergadering van de Verenigde Naties de 'Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crimes and abuse of Power' aangenomen.²²² In deze verklaring zijn rechten voor slachtoffers van misdrijven opgenomen.²²³ In de verklaring wordt onder andere bepaald dat slachtoffers recht hebben op hulp en dat zij door justitie worden geïnformeerd over het verloop van hun rechtszaak. De verklaring is een aanbeveling voor de lidstaten die aangesloten zijn bij de Verenigde Naties. Slachtoffers kunnen ook aan deze verklaring niet rechtstreeks rechten ontlenen.²²⁴

Een ander belangrijk document is het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure.²²⁵ Ingevolge dit Kaderbesluit moeten de lidstaten hun wetgeving aanpassen voor zover dit nodig is ter verwezenlijking van het doel van het Kaderbesluit; slachtoffers van misdrijven een hoog beschermingsniveau bieden, ongeacht in welke lidstaat zij zich bevinden.²²⁶ Een kaderbesluit is verbindend voor de lidstaten ten aanzien van het te bereiken resultaat, maar de lidstaten mogen zelf bepalen hoe en met welke middelen zij hier vorm aan geven.²²⁷ Slachtoffers kunnen niet rechtstreeks rechten ontlenen aan het Kaderbesluit.

Op 28 september 2001 heeft de Europese Commissie een Groenboek²²⁸ ingediend met voorstellen over de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven. Het Groenboek is een vervolg op het Europese Verdrag van 24 november 1983 inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van geweldsmisdrijven, opgesteld door de Raad van Europa.²²⁹ De Commissie wil de mogelijkheden tot schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven binnen de Europese Unie op communautair niveau verbeteren.²³⁰ Het doel is om voor slachtoffers uit andere lidstaten de toegang tot schadeloosstelling door de staat te verbeteren.²³¹ De Europese Commissie heeft daaropvolgend in 2002 een voorstel gedaan voor een richtlijn inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven.²³² Op basis van dat voorstel heeft de Raad van de Europese Unie op 29 april 2004 een richtlijn aangenomen betreffende de

---

²²² Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power d.d. 29 november 1985, resolutie nr. 40/34 (<www.ec.europa.eu>).

²²³ Van Dijk 1988, p. 7.

²²⁴ Langemeijer 2004, p. 8.

²²⁵ Kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, nr. 2001/220/JBZ, PbEG L 82/1 (<www.ec.europa.eu>).

²²⁶ Kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001, overweging 4.

²²⁷ Langemeijer 2004, p. 9.

²²⁸ Groenboek schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven van de Commissie van de Europese gemeenschappen d.d. 28 september 2001, COM (2001) 536 definitief (<www.ec.europa.eu>).

²²⁹ Langemeijer 2004, p. 7.

²³⁰ Groenboek schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven van de Commissie van de Europese gemeenschappen d.d. 28 september 2001, COM (2001) 536 definitief, p. 7., (<www.ec.europa.eu>).

²³¹ Groenboek schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven van de Commissie van de Europese gemeenschappen d.d. 28 september 2001, COM (2001) 536 definitief, p. 44., (<www.ec.europa.eu>).

²³² Voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven d.d. 16 oktober 2002, COM (562) definitief (<www.ec.europa.eu>).

schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven.²³³ De richtlijn is tevens een aanvulling op het Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie inzake de status van het slachtoffer. Elke lidstaat moet overeenkomstig de richtlijn een nationale regeling invoeren die slachtoffers van misdrijven een billijke en passende schadeloosstelling garandeert.²³⁴ De bepalingen die aan de richtlijn zijn aangepast dienden uiterlijk 1 januari 2006 in werking te treden.²³⁵ Nederland heeft uitvoering gegeven aan de richtlijn door invoering van artikel 18a WSG. Ingevolge dit artikel kan een ieder die in Nederland zijn gewone verblijfplaats heeft en die na 1 januari 2006 in een andere lidstaat van de Europese Unie slachtoffer is geworden van een opzettelijk gepleegd geweldsmisdrijf, een verzoek om een uitkering door de desbetreffende lidstaat indienen bij het schadefonds geweldsmisdrijven.

3.4.2 Enkele slachtofferrechten die zijn opgenomen in de internationale documenten

In de internationale documenten zijn minimumrechten opgenomen die het slachtoffer zou moeten hebben binnen een strafrechtelijke procedure. Enkele van deze rechten zullen worden besproken.

Slachtoffers hebben allereerst het *recht op respect en op een behoorlijke bejegening*. Zo bepaalt artikel 2 van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie dat de staat ervoor moet zorgen dat het slachtoffer tijdens de procedure met respect voor zijn persoonlijke waardigheid wordt bejegend en dat de staat de rechten en rechtmatige belangen van het slachtoffer moet erkennen. Ook in artikel 4 van de ‘Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crimes and abuse of Power’ (aangenomen door de algemene vergadering van de Verenigde Naties) is bepaald dat slachtoffers moeten worden behandeld met respect voor hun persoonlijke waardigheid.

Voorts hebben slachtoffers het *recht op informatie*. Ingevolge de Recommendation R (85) 11 inzake de positie van het slachtoffer moet de politie het slachtoffer informeren over de mogelijkheden van hulp, praktisch en juridisch advies en schadevergoeding (artikel A2). Het slachtoffer moet daarnaast worden geïnformeerd over de uitkomst van het politieonderzoek (artikel A3) en over de vervolgingsbeslissing (artikel B6). Ook ingevolge artikel 4 van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie heeft het slachtoffer recht op informatie.

Slachtoffers hebben *recht op bescherming van de privacy en fysieke veiligheid*. Dit recht is onder andere opgenomen in artikel 6(b) van de ‘Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of

---

²³³ Richtlijn nr. 2004/80/EG PbEG L 261 (<www.eur-lex.europa.eu>).

²³⁴ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 151, nr. 3. p. 1. Zie ook wetsvoorstel tot wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitvoering van richtlijn nr. 2004/80/EG betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 151, nr. 2.

²³⁵ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 151, nr. 3. p. 2.

Crimes and abuse of Power' en in de artikelen 15 en 16 van de Recommendation R (85) 11 inzake de positie van het slachtoffer.

Ook hebben slachtoffers *recht op schadevergoeding*. Met betrekking tot dit recht kan allereerst gewezen worden op het Europees Verdrag van 24 november 1983 inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van geweldsmisdrijven. Het recht op schadevergoeding is voorts opgenomen in de artikelen 8 t/m 13 van de 'Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crimes and abuse of Power' en in de artikelen 10 t/m 14 van de Recommendation R (85) 11 inzake de positie van het slachtoffer.

Slachtoffers hebben ook *recht op (juridische) bijstand*. Artikel 6(c) van de 'Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crimes and abuse of Power' bepaalt dat slachtoffers recht hebben op passende bijstand. Het recht op bijstand is in dat document verder uitgewerkt in de artikelen 14 t/m 17. Ingevolge artikel A2 van de Recommendation R (85) 11 inzake de positie van het slachtoffer moet het slachtoffer worden geïnformeerd over praktisch en juridisch advies. Ook ingevolge artikel 6 van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie heeft het slachtoffer recht op rechtsbijstand.

In deze paragraaf zijn enkele rechten besproken die het slachtoffer op grond van internationale documenten zou moeten hebben binnen een strafrechtelijke procedure. Uit deze documenten blijkt dat ook op internationaal niveau de gedachte heerst dat slachtoffers een eigen rechtspositie moeten hebben.²³⁶ Echter, anders dan bij het EVRM het geval is, kunnen slachtoffers aan deze internationale documenten niet rechtstreeks rechten ontleen.²³⁷ De besproken internationale documenten bevatten namelijk slechts aanbevelingen voor de lidstaten. Door Groenhuijsen is betoogd dat de rechten van slachtoffers, opgenomen in internationale documenten, beschouwd zouden moeten worden als behorend tot de 'morality of aspiration'.²³⁸ De lidstaten zouden dan ook voortdurend moeten streven naar realisatie van de rechten die met betrekking tot slachtoffers zijn opgenomen in de internationale documenten.²³⁹

3.5 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is allereerst het doel van het Nederlandse strafproces(recht) besproken. Vervolgens is het karakter van het Nederlandse strafproces aan de orde gekomen. Het Nederlandse strafproces wordt

---

²³⁶ Groenhuijsen 1996b, p. 176.

²³⁷ Van Strien 2001, p. 237.

²³⁸ Groenhuijsen 1996b, p. 178.

²³⁹ Groenhuijsen 1996b, p. 178.

doorgaans getypeerd als gematigd (of getemperd) inquisitoir of gematigd accusatoir.²⁴⁰ Een belangrijk kenmerk van het Nederlandse strafproces is dat het slachtoffer geen prominente plaats inneemt binnen het strafproces.²⁴¹ We hebben in hoofdstuk 2 gezien dat de positie van slachtoffers door de jaren heen flink is versterkt. Desondanks wordt het slachtoffer niet beschouwd als een volwaardige ‘partij’ binnen het strafproces en heeft het slachtoffer niet de mogelijkheid om, in tegenstelling tot in enkele andere landen, een vervolging in te stellen tegen de verdachte.

Dit betekent echter niet dat de aandacht voor de positie van slachtoffers naar de achtergrond is verschoven, want ook op internationaal niveau is sprake van een toegenomen aandacht voor de positie van slachtoffers. Onder bepaalde omstandigheden kunnen slachtoffers zelfs rechten ontleen aan het EVRM. Voorts zijn er door de jaren heen internationale documenten tot stand gekomen die minimumrechten bevatten die het slachtoffer binnen een strafrechtelijke procedure zou moeten hebben. Na een uiteenzetting van de rechten en bevoegdheden die het slachtoffer op dit moment heeft en de invloed die het EVRM en internationale documenten hebben op de positie van slachtoffers, zal in het volgende hoofdstuk het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces worden besproken. Tevens zal aan de orde komen wat de aanleiding is geweest voor dit wetsvoorstel.

---

²⁴⁰ Corstens 2008, p. 8; Jorg & Kelk 2001, p. 196; Enschedé/Bosch 2008, p. 65.

²⁴¹ De Jong & Knigge 2005, p. 13.

4 Het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces

4.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is de huidige positie van het slachtoffer aan de orde gekomen. In hoofdstuk 2 is aan de orde gekomen welke rechten en bevoegdheden het slachtoffer op dit moment heeft. In hoofdstuk 3 is de positie van het slachtoffer gezien in het licht van het karakter van het Nederlandse strafproces en is aan de orde gekomen welke invloed het EVRM en internationale documenten hebben op de positie van slachtoffers. Na een uiteenzetting over de huidige positie van het slachtoffer, zal in dit hoofdstuk het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces aan de orde komen. Allereerst zal aan de orde komen wat de aanleiding is geweest voor het wetsvoorstel. Vervolgens zal het wetsvoorstel inhoudelijk worden besproken.

4.2 De aanleiding voor het wetsvoorstel

Momenteel is het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces in behandeling bij de Eerste Kamer.²⁴² Het wetsvoorstel geeft volgens de memorie van toelichting uitvoering aan het sterk gegroeide besef in de laatste tientallen jaren dat de positie van het slachtoffer binnen het strafproces moet worden versterkt.²⁴³ Het uitgangspunt is dat de positie van het slachtoffer duidelijker moet worden omschreven in het Wetboek van Strafvordering.²⁴⁴

In paragraaf 3.4.1 is het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure aan de orde gekomen. Het doel van het Kaderbesluit is om aan slachtoffers een betere juridische bescherming te geven.²⁴⁵ De lidstaten moeten hun wetgeving aanpassen voor zover dit nodig is ter verwezenlijking van dit doel. De Nederlandse regering heeft op grond van artikel 18 van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie geëvalueerd op welke wijze Nederland uitvoering heeft gegeven aan de verplichtingen die voor de lidstaten voortvloeien uit het Kaderbesluit.²⁴⁶ De Nederlandse regering concludeerde dat Nederland wegens de uitvoering van het reeds bestaande beleid, grotendeels neergelegd in de Aanwijzing

---

²⁴² Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A.

²⁴³ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 1.

²⁴⁴ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 1.

²⁴⁵ Zwartjes 2008, p. 489.

²⁴⁶ Claassens 2008, p. 209.

Slachtofferzorg van het College van procureurs-generaal²⁴⁷, in hoofdlijnen voldoet aan de eisen van het Kaderbesluit.²⁴⁸ Echter, de Europese Commissie heeft op 16 februari 2004 een rapport uitgebracht waarin werd geoordeeld dat het wenselijk is dat het beleid wordt neergelegd in formele wetgeving.²⁴⁹ Dientengevolge is het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer tot stand gekomen. Het wetsvoorstel beoogt tegemoet te komen aan de kritiek van de Europese Commissie en heeft tot doel uitvoering te geven aan het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie.²⁵⁰

Het onderzoeksproject Strafvordering 2001

In het wetsvoorstel is een aantal beleidsregels, welke momenteel liggen opgesloten in de Aanwijzing Slachtofferzorg van het Openbaar Ministerie, gecodificeerd.²⁵¹ Het gaat hier om het recht op correcte bejegening, het recht op informatie over de procedure en het recht op informatie over de mogelijkheden tot schadevergoeding.²⁵² Naast codificatie van bestaand beleid, worden enkele nieuwe rechten in de wet opgenomen.²⁵³ In het wetsvoorstel is gebruik gemaakt van de voorstellen van het Onderzoeksproject Strafvordering 2001 onder leiding van prof. mr. M.S. Groenhuijsen en prof. mr. G. Knigge.²⁵⁴ Groenhuijsen en Knigge hebben voorgesteld om een aparte afdeling in het Wetboek van Strafvordering op te nemen waarin de basisrechten van het slachtoffer worden opgenomen.²⁵⁵ Tevens hebben de onderzoekers voorgesteld om het slachtoffer het recht toe te kennen om bepaalde stukken aan het dossier toe te voegen en om het recht op kennisneming van de processtukken uit te breiden.²⁵⁶ Het huidige artikel 51d Sv bepaalt dat aan de benadeelde partij op haar verzoek toestemming wordt verleend om kennis te nemen van de processtukken waarbij zij belang heeft.²⁵⁷ Artikel 12f lid 2 Sv bepaalt dat wanneer het slachtoffer een klacht ex artikel 12 Sv heeft ingediend, hij de voorzitter van het gerechtshof kan verzoeken om kennis te nemen van de op de zaak betrekking hebbende stukken.²⁵⁸

---

²⁴⁷ Aanwijzing Slachtofferzorg, *Stcrt.* 2004, 80 (ook te raadplegen via <www.om.nl>).

²⁴⁸ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 2.

²⁴⁹ Claassens 2008, p. 209.

²⁵⁰ Advies Raad van State en nader rapport, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 5, p. 1; Reynaers 2006, p. 461.

²⁵¹ Claassens 2008, p. 209; Zwartjes 2008, p. 493.

²⁵² Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 3. Zie ook de Aanwijzing Slachtofferzorg, *Stcrt* 2004, 80.

²⁵³ Zwartjes 2008, p. 493.

²⁵⁴ Ter informatie: Groenhuijsen & Knigge 2001 (Het onderzoek ter zitting); Groenhuijsen & Knigge 2001 (Het vooronderzoek in strafzaken); Groenhuijsen & Knigge 2002 (Dwangmiddelen en rechtsmiddelen); Groenhuijsen & Knigge 2004 (Afronding en verantwoording).

²⁵⁵ Groenhuijsen & Knigge 2004, p. 108. Met het slachtoffer doelen de onderzoekers op het slachtoffer als zodanig en niet op het slachtoffer in de positie van benadeelde partij.

²⁵⁶ Van Strien 2001, p. 266; Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 3.

²⁵⁷ De rechter of de officier van justitie kan aan de benadeelde partij de kennisneming van bepaalde processtukken of van gedeelten daarvan onthouden in het belang van het onderzoek, dan wel in het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, de opsporing of vervolging van strafbare feiten of op zwaarwichtige gronden aan het algemeen belang ontleend.

²⁵⁸ De voorzitter staat dit ingevolge artikel 12f lid 2 Sv toe, maar kan ambtshalve of op vordering van de advocaat-generaal bepaalde stukken van kennisneming uitzonderen in het belang van de bescherming van de

De onderzoekers achten het wenselijk dat het slachtoffer het recht wordt gegeven om kennis te nemen van de processtukken waarbij het slachtoffer belang heeft, ongeacht of het slachtoffer zich heeft gevoegd als benadeelde partij of een klacht heeft ingediend ingevolge artikel 12 Sv.²⁵⁹ Voorts hebben de onderzoekers voorgesteld om het spreekrecht voor slachtoffers in te voeren. In paragraaf 2.6 is aan de orde gekomen dat het sinds 1 januari 2005 voor slachtoffers mogelijk is om op de zitting het spreekrecht uit te oefenen. In de volgende paragraaf zal het wetsvoorstel inhoudelijk worden besproken.

4.3 Inhoudelijke bespreking van het wetsvoorstel

4.3.1 Inleiding

In deze paragraaf zal het wetsvoorstel artikelsgewijs worden besproken. Naast codificatie van enkele rechten die thans zijn opgenomen in de Aanwijzing Slachtofferzorg van het Openbaar Ministerie, zijn enkele nieuwe rechten voor het slachtoffer opgenomen. Tijdens het wetgevingsproces zijn enkele amendementen voorgesteld, waardoor het wetsvoorstel enkele malen is gewijzigd.²⁶⁰ Het wetsvoorstel is op 18 december 2007 aangenomen door de Tweede Kamer en is inmiddels ingediend bij de Eerste Kamer²⁶¹, zodat de inhoud ervan thans vaststaat. Er zijn echter niet alleen wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering aangebracht. Ook in het Wetboek van Strafrecht en in de Wet schadefonds geweldsmisdrijven zijn enkele wijzigingen aangebracht. De titel van het wetsvoorstel luidt thans dan ook: Wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces.²⁶²

*4.3.2 Artikelsgewijze bespreking van het wetsvoorstel*²⁶³

Artikel 51a Sv

Het huidige artikel 51a lid 1 Sv bepaalt dat degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit, zich ter zake van zijn vordering tot schadevergoeding als benadeelde partij kan voegen

---

persoonlijke levenssfeer, de opsporing of vervolging van strafbare feiten of op zwaarwichtige gronden aan het algemeen belang ontleend.

²⁵⁹ Van Strien 2001, p. 266; Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 3. Volgens de onderzoekers moet het inzagerecht onder bepaalde omstandigheden wel kunnen worden beperkt. Zij sluiten voor wat betreft de belangen waarop het inzagerecht kan worden beperkt aan bij het huidige artikel 51d Sv en artikel 12f lid 2 Sv.

²⁶⁰ Claassens 2008, p. 209.

²⁶¹ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A.

²⁶² Claassens 2008, p. 209. De regeling in artikel III (zie *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A) tot wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven is echter later weer ingetrokken door het wetsvoorstel 31 248 (Reparatiewet III Justitie), omdat deze regeling door aanneming van het amendement betreffende artikel 36f Sr nieuw overbodig is geworden (Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, B). Overigens zal in deze scriptie gemakshalve de oude benaming worden gehanteerd.

²⁶³ Alleen de belangrijkste wijzigingen voor de positie van het slachtoffer zullen worden besproken.

in het strafproces (zie paragraaf 2.5.1.1). Momenteel worden de rechten toegekend aan het slachtoffer in zijn hoedanigheid van benadeelde partij.²⁶⁴ Titel IIIA van het eerste boek van het Wetboek van Strafvordering krijgt de benaming ‘Het slachtoffer’. De titel valt uiteen in een eerste afdeling (‘Rechten van het slachtoffer’) en een tweede afdeling (‘Schadevergoeding’).²⁶⁵ In *artikel 51a lid 1 Sv nieuw* wordt als slachtoffer aangemerkt degene die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden.²⁶⁶ De rechten worden aldus toegekend aan het slachtoffer als zodanig. Het is niet noodzakelijk dat het slachtoffer zich als benadeelde partij voegt.²⁶⁷

In *artikel 51a lid 2 Sv nieuw* is bepaald dat de officier van justitie zorg draagt voor een correcte bejegening van het slachtoffer. Deze instructienorm voor de officier van justitie is niet als een recht van het slachtoffer geformuleerd; het slachtoffer kan het niet afdwingen met behulp van een rechtsmiddel.²⁶⁸ De instructienorm heeft ook betrekking op het optreden van de politie in het opsporingsonderzoek en op de parketmedewerkers die belast zijn met de uitvoering van slachtofferhulp.²⁶⁹ Het recht op correcte bejegening is reeds opgenomen in de Aanwijzing Slachtofferzorg van het College van procureurs-generaal. Een belangrijk element van deze norm is het verschaffen van begrijpelijke informatie aan slachtoffers en benadeelden.²⁷⁰ Tevens wordt aan artikel 288a Sv²⁷¹ een tweede lid toegevoegd, waarin is bepaald dat (ook) de voorzitter zorg draagt voor een correcte bejegening van het slachtoffer of de nabestaanden.²⁷² Door opneming van het recht op correcte bejegening wordt uitvoering gegeven aan artikel 2 van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie, waarin is bepaald dat het slachtoffer met respect moet worden bejegend.

In *artikel 51a lid 3 Sv nieuw* is het recht op informatie opgenomen. In de Aanwijzing Slachtofferzorg van het College van procureurs-generaal is bepaald dat het slachtoffer recht heeft op informatie over de strafrechtelijke procedure tegen de verdachte.²⁷³ Ook in artikel 4 van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie is opgenomen dat het slachtoffer recht heeft op informatie.

---

²⁶⁴ Titel IIIA van het eerste boek van het WvSv heeft momenteel de benaming ‘De benadeelde partij’.

²⁶⁵ Claassens 2008, p. 209; Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A.

²⁶⁶ Dit kan ook een rechtspersoon zijn, aldus artikel 51a Sv nieuw. Voor de formulering is aansluiting gezocht bij artikel 6:95 BW om te voorkomen dat er discrepantie zal ontstaan in de uitleg van de verschillende soorten schade die voor vergoeding in aanmerking komen (Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 4.).

²⁶⁷ Claassens 2008, p. 209.

²⁶⁸ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 18.

²⁶⁹ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 18.

²⁷⁰ Aanwijzing Slachtofferzorg, *Stcrt.* 2004, 80.

²⁷¹ In het huidige artikel 288a Sv is bepaald dat de voorzitter bepaalt in welke volgorde hij verschenen getuigen, deskundigen en het slachtoffer of de nabestaande zal horen.

²⁷² Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A, p. 4. Ingevolge de Memorie van toelichting is het doel van de bepaling om vast te stellen dat ook tot de taak van de rechter behoort dat het slachtoffer op de terechtzitting correct wordt bejegend, vooral door de overige procesdeelnemers. De rechter is verantwoordelijk voor de orde op de terechtzitting (Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 25.).

²⁷³ Aanwijzing Slachtofferzorg, *Stcrt.* 2004, 80.

Artikel 51a lid 3 Sv nieuw bepaalt dat aan het slachtoffer, wanneer deze daarom verzoekt, door de politie en de officier van justitie mededeling wordt gedaan van de aanvang en voortgang in de zaak tegen de verdachte. Door de politie wordt ten minste mededeling gedaan van het afzien van opsporing of het inzenden van een proces-verbaal tegen de verdachte. De officier van justitie doet schriftelijk mededeling van de aanvang en de voortzetting van de vervolging, van de datum en het tijdstip van de terechtzitting en van de einduitspraak. Desgevraagd informeert de officier van justitie het slachtoffer over de invrijheidstelling van de verdachte of veroordeelde. Het uitgangspunt is dat het slachtoffer dient aan te geven of het de desbetreffende informatie wil ontvangen.²⁷⁴

Ingevolge *artikel 51a lid 4 Sv nieuw* wordt op verzoek van het slachtoffer mededeling gedaan van de mogelijkheden tot het verkrijgen van schadevergoeding. Het recht op informatie over de mogelijkheden van schadevergoeding is reeds opgenomen in de Aanwijzing Slachtofferzorg van het College van procureurs-generaal.²⁷⁵

Artikel 51b Sv

In artikel 51b lid 1 Sv nieuw is het recht op kennisneming van processtukken opgenomen.²⁷⁶ Dit recht is momenteel neergelegd in het huidige artikel 51d Sv. Naast het recht op kennisneming van processtukken, wordt aan het slachtoffer het recht toegekend om documenten aan het dossier toe te voegen. Het recht om documenten aan het dossier toe te voegen is een uitvloeisel van artikel 3 van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie, waarin is bepaald dat het slachtoffer de mogelijkheid moet hebben om tijdens de procedure bewijselementen aan te dragen. De officier van justitie heeft echter de mogelijkheid om de kennisneming van bepaalde processtukken of het toevoegen van documenten te weigeren (artikel 51b lid 3 Sv nieuw).²⁷⁷

Artikel 51c Sv

In artikel 51c Sv nieuw is het recht op bijstand van een raadsman (lid 1 en 2) en het recht op een tolk neergelegd (lid 3). Voor de benadeelde partij is het recht op bijstand en het recht op een tolk thans opgenomen in de artikelen 51e Sv en 334 lid 2 Sv. Deze rechten worden in artikel 51c Sv nieuw toegekend aan het slachtoffer als zodanig, ongeacht of deze zich als benadeelde partij voegt.²⁷⁸

---

²⁷⁴ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 19.

²⁷⁵ Aanwijzing Slachtofferzorg, *Stcrt.* 2004, 80.

²⁷⁶ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A, p. 2.

²⁷⁷ Dit is mogelijk in het belang van het onderzoek, dan wel in het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, van de opsporing of vervolging van strafbare feiten of op zwaarwichtige gronden aan het algemeen belang ontleend. Tegen een weigering van de officier van justitie kan het slachtoffer een bezwaarschrift indienen bij de rechtbank, aldus artikel 51b lid 4 Sv nieuw.

²⁷⁸ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 21-22.

Artikel 51d Sv

In artikel 51d Sv nieuw is opgenomen dat de artikelen 51a tot en met 51c Sv van overeenkomstige toepassing zijn op de nabestaanden die het spreekrecht hebben of die zich als benadeelde partij kunnen voegen.²⁷⁹

Artikel 51e Sv

In artikel 51e Sv nieuw is het spreekrecht van het slachtoffer of een nabestaande op de terechtzitting neergelegd. Het spreekrecht is thans opgenomen in artikel 302 jo. 336 Sv. Dit recht wordt overgeheveld naar titel IIIA van het eerste boek van het Wetboek van Strafvordering, omdat dit een catalogus van rechten van het slachtoffer is en het passender is om het spreekrecht in deze afdeling op te nemen.²⁸⁰ De inhoud van het spreekrecht evenals de categorie van personen die het spreekrecht hebben blijft ongewijzigd.²⁸¹

Artikel 51f Sv

In artikel 51f Sv nieuw is het recht om schadevergoeding te vorderen opgenomen. Artikel 51f Sv nieuw omvat hetgeen momenteel is neergelegd in de artikelen 51a en 51c Sv.²⁸² De bepalingen blijven ongewijzigd. Het uitgangspunt is aldus nog steeds dat slechts degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit, zich kan voegen in het strafproces (zie voor een uitgebreide bespreking paragraaf 2.5.1.1).²⁸³

Overigens wordt het mogelijk om schadevergoeding te vorderen ter zake van ad informandum gevoegde strafzaken.²⁸⁴ Op grond van artikel 361 lid 2 onder b Sv nieuw kan de vordering van de benadeelde partij ook betrekking hebben op schade die is toegebracht door een strafbaar feit waarvan in de dagvaarding is meegedeeld dat het door de verdachte is erkend en ter kennis van de rechtbank is gebracht en waarmee door de rechtbank bij de strafoplegging rekening is gehouden.²⁸⁵ Artikel 36 lid 1 Sr wordt aangepast in die zin dat de schadevergoedingsmaatregel ook kan worden opgelegd ter zake van ad informandum gevoegde strafbare feiten.²⁸⁶

Voor wat betreft de ontvankelijkheid van de benadeelde partij is momenteel in artikel 361 lid 3 Sv opgenomen dat de vordering zo eenvoudig van aard moet zijn dat zij zich leent voor behandeling in het strafgeding (zie paragraaf 2.5.1.1). De idee hierachter is dat de civiele vordering ondergeschikt is aan de strafvordering, zodat de behandeling ervan niet ten koste gaat van een zorgvuldige behandeling

---

²⁷⁹ Zie artikel 51d jo. 51e lid 2 en 51f lid 2 Sv.

²⁸⁰ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 23.

²⁸¹ Claassens 2008, p. 210.

²⁸² Claassens 2008, p. 210.

²⁸³ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 1989/90, 21 345, nr. 3, p. 11.

²⁸⁴ Claassens 2008, p. 211-212. Deze regeling is opgenomen naar aanleiding van een amendement van Wolfsen en Teeven (Amendement van de leden Wolfsen en Teeven, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 17.).

²⁸⁵ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A, p. 5.

²⁸⁶ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A, p. 7.

van de strafzaak.²⁸⁷ Er is door gerechten veel kritiek geuit op dit ‘eenvoud-criterium’, omdat veel vorderingen wegens geringe complicaties niet-ontvankelijk worden verklaard.²⁸⁸ Wolfsen en Teeven hebben daarom een amendement²⁸⁹ ingediend, waardoor artikel 361 lid 3 Sv gewijzigd wordt in die zin dat de vordering geheel of ten dele niet-ontvankelijk kan worden verklaard, indien de behandeling van de vordering van de benadeelde partij naar het oordeel van de rechtbank een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert.²⁹⁰ Het enkele feit dat een vordering wordt betwist, niet onmiddellijk met voldoende bewijsmiddelen wordt onderbouwd of dat er bijvoorbeeld een enkele getuige of deskundige moet worden gehoord of het gevorderde bedrag hoger is dan gemiddeld, mag geen reden (meer) zijn de vordering om die reden niet-ontvankelijk te verklaren.²⁹¹ Met het scherpere criterium beoogt men te bereiken dat in de toekomst vorderingen minder snel niet-ontvankelijk worden verklaard en dat de strafrechter zoveel als mogelijk inhoudelijk beslist over de vordering van de benadeelde partij.²⁹² Het is volgens Claassens²⁹³ echter de vraag of het nieuwe criterium zijn beoogde effect zal hebben.²⁹⁴ De term ‘onevenredige belasting’ geeft volgens Claassens in zijn abstractheid niet goed aan hoe ver de strafrechter moet gaan om de vordering inhoudelijk te beoordelen.²⁹⁵ Bovendien kan het voorkomen dat de behandeling van een niet-eenvoudige vordering ter terechtzitting een onevenredige belasting van het strafgeding tot gevolg heeft, juist omdat de vordering niet eenvoudig is.²⁹⁶ Een werkbaar verschil is volgens Claassens moeilijk te bespeuren.

Artikel 51g Sv

In artikel 51g Sv nieuw is geregeld op welke wijze het slachtoffer zich kan voegen. Voor een groot deel is het bestaande voorschrift van het huidige artikel 51b Sv overgenomen, maar er is een vierde lid aan toegevoegd.²⁹⁷ Artikel 51g lid 4 Sv nieuw luidt: ‘Indien de vordering van de benadeelde partij betrekking heeft op een als doen te beschouwen gedraging van een verdachte die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt en aan wie deze gedraging als een onrechtmatige daad zou kunnen worden toegerekend als zijn leeftijd daaraan niet in de weg zou staan, wordt zij geacht te zijn gericht tegen diens ouders of voogd.’²⁹⁸ Deze regeling is aangenomen naar aanleiding van een amendement

---

²⁸⁷ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 1989/90, 21 345, nr. 3, p. 9.

²⁸⁸ Claassens 2008, p. 212.

²⁸⁹ Amendement van de leden Wolfsen en Teeven, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 16.

²⁹⁰ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A, p. 5. Deze formulering is reeds voorgesteld door A.L.J. van Strien in het eerste interimrapport *Strafvordering 2001* (p. 271).

²⁹¹ Amendement van de leden Wolfsen en Teeven, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 16.

²⁹² Claassens 2008, p. 213.

²⁹³ Mr. J.C.A.M. Claassens is raadsheer en tevens vice-president bij het Gerechtshof 's-Hertogenbosch.

²⁹⁴ Claassens 2008, p. 213.

²⁹⁵ Claassens 2008, p. 213.

²⁹⁶ Claassens 2008, p. 213.

²⁹⁷ Claassens 2008, p. 210.

²⁹⁸ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A, p. 4. Wanneer de vordering wordt toegewezen, wijst de rechtbank de vordering toe ten laste van de ouders of voogd en veroordeelt zij hen de schade te vergoeden (artikel 361 lid 5 Sv nieuw).

dat is ingediend door Wolfsen en Çörüz.²⁹⁹ Het doel van de regeling is om de positie in het strafproces te versterken van personen die rechtstreeks schade hebben geleden als gevolg van een strafbaar feit dat is begaan door een verdachte die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt.³⁰⁰

Artikel 51h Sv

Artikel 51h Sv nieuw bepaalt dat bij algemene maatregel van bestuur nadere regels kunnen worden gesteld betreffende bemiddeling tussen verdachte en het slachtoffer. Artikel 10 van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie bepaalt dat elke lidstaat zorgt voor de bevordering van bemiddeling in strafzaken met betrekking tot de strafbare feiten waarvoor hij die maatregel passend acht. Ook in de Aanwijzing Slachtofferzorg van het College van procureurs-generaal is opgenomen dat het Openbaar Ministerie moet trachten om zoveel mogelijk een schaderegeling tussen verdachte en slachtoffer tot stand te brengen.³⁰¹ De nadruk zal echter eerst worden gelegd op de ontwikkeling van bemiddeling op het terrein van het civiele en administratieve recht.³⁰² In afwachting van voornoemde ontwikkeling en van de resultaten van pilots met betrekking tot herstelbemiddeling in jeugdstrafzaken, zal gekeken worden of nadere regeling bij algemene maatregel van bestuur wenselijk en nodig is.³⁰³ Er wordt dus vooralsnog geen recht op bemiddeling in de regelgeving opgenomen.

Artikel 36f lid 6 Sr

In paragraaf 2.5.1.2 is de schadevergoedingsmaatregel besproken. Door het aannemen van een amendement van Wolfsen en Teeven³⁰⁴ wordt een nieuw artikel 36f lid 6 Sr opgenomen.³⁰⁵ In artikel 36f lid 6 Sr nieuw wordt opgenomen dat indien de veroordeelde voor een misdrijf niet of niet volledig binnen acht maanden na de dag waarop het vonnis of arrest, waarbij de schadevergoedingsmaatregel is opgelegd, onherroepelijk is geworden, aan zijn verplichting heeft voldaan, de staat het resterende bedrag uitkeert aan het slachtoffer dat geen rechtspersoon is.³⁰⁶ Bij algemene maatregel van bestuur kan worden bepaald dat deze uitkering gedurende een bepaald tijd wordt beperkt tot slachtoffers van gewelds- en zedenmisdrijven. Voorts kan bij algemene maatregel van bestuur worden bepaald dat aan de uit te keren bedragen een bovengrens wordt gesteld van € 5.000,00 of hoger met dien verstande dat

---

²⁹⁹ Amendement van de leden Wolfsen en Çörüz, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 26.

³⁰⁰ Amendement van de leden Wolfsen en Çörüz, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 26, p. 2. Overigens wordt artikel 496 Sv gewijzigd in die zin dat de ouders of voogd verplicht zijn om de terechtzitting bij te wonen. Dit heeft echter niet direct betrekking op de positie van het slachtoffer in het strafproces (Claassens 2008, p. 211).

³⁰¹ Aanwijzing Slachtofferzorg, *Stcrt.* 2004, 80.

³⁰² Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 24.

³⁰³ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 24.

³⁰⁴ Amendement van de leden Wolfsen en Teeven, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 24.

³⁰⁵ Het huidige artikel 36f lid 6 Sr wordt artikel 36f lid 7 Sr.

³⁰⁶ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A, p. 7.

deze bovengrens niet geldt voor slachtoffers van gewelds- en zedenmisdrijven. Het uitgekeerde bedrag, verhoogd met 15% in verband met inningskosten, wordt door de staat op de veroordeelde verhaald.³⁰⁷ Het doel van de schadevergoedingsmaatregel is het versterken van de positie van het slachtoffer door herstel van de rechtmatige toestand.³⁰⁸ De tenuitvoerlegging, waarmee het Openbaar Ministerie is belast, duurt volgens Wolfsen en Teeven echter vaak te lang en dit leidt tot onnodig extra leed voor het slachtoffer.³⁰⁹ Vorengenoemde voorschotregeling beoogt dit tegen te gaan.

4.4 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer besproken. Het wetsvoorstel geeft uitvoering aan het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie.³¹⁰ Naast codificatie van enkele beleidsregels, opgenomen in de Aanwijzing Slachtofferzorg van het Openbaar Ministerie, zijn enkele nieuwe rechten opgenomen voor het slachtoffer. Het wetsvoorstel beoogt de positie van het slachtoffer binnen het strafproces te versterken.³¹¹ In titel IIIA nieuw van het eerste boek van het Wetboek van Strafvordering, genaamd 'Het slachtoffer', wordt de rechtspositie van het slachtoffer apart geregeld.³¹² De eerste versterking in de positie van het slachtoffer is te vinden in het feit dat de rechten in vorengenoemde titel IIIA nieuw worden toegekend aan het slachtoffer als zodanig en niet meer uitsluitend aan het slachtoffer in de hoedanigheid van benadeelde partij.³¹³ Voorts wordt aan het slachtoffer het recht toegekend om documenten aan het dossier toe te voegen.

Het recht om schadevergoeding te vorderen is momenteel opgenomen in artikel 51f Sv. Het wordt voor het slachtoffer mogelijk om ook bij ad informandum gevoegde zaken en in strafzaken tegen 12- en 13-jaren verdachten schadevergoeding te vorderen. Er kan aldus door het slachtoffer in meer gevallen een civiele vordering worden ingediend. Bovendien vervalt het 'eenvoud-criterium' en kan een vordering tot schadevergoeding slechts geheel of ten dele niet-ontvankelijk worden verklaard, indien de behandeling van de vordering van de benadeelde partij naar het oordeel van de rechtbank een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert. Daarnaast wordt het mogelijk om in bepaalde gevallen de voorschotregeling (artikel 36f Sv nieuw) toe te passen.

Naast uitbreiding van het rechtenarsenaal van het slachtoffer en de mogelijkheden om een civiele vordering in te dienen, worden er twee bepalingen in de wet opgenomen die als doel hebben respect en erkenning voor het slachtoffer te garanderen.³¹⁴ Zo moeten de officier van de justitie en de voorzitter

---

³⁰⁷ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A, p. 7.

³⁰⁸ Amendement van de leden Wolfsen en Teeven, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 24, p. 2 (toelichting).

³⁰⁹ Amendement van de leden Wolfsen en Teeven, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 24, p. 2 (toelichting).

³¹⁰ Advies Raad van State en nader rapport, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 5, p. 1.

³¹¹ *Handelingen I* 2008-2009, 30 143, nr. 1, p. 3-10; Reynaers 2006, p. 463.

³¹² Groenhuijsen 2008, p. 130.

³¹³ Claassens 2008, p. 209.

³¹⁴ Groenhuijsen 2008, p. 130.

van de strafkamer zorg dragen voor een correcte bejegening van het slachtoffer. Het slachtoffer wordt mijns inziens aldus erkend als rechtssubject binnen het strafproces, met eigen rechten en belangen. Gelet op het voorgaande houdt het wetsvoorstel naar mijn mening een verbetering in van de positie van het slachtoffer.

5 Conclusie

Per jaar worden ongeveer vier miljoen Nederlanders slachtoffer van criminaliteit.³¹⁵ Er is echter jarenlang nauwelijks aandacht geweest voor de positie van slachtoffers binnen het strafproces. Pas in de jaren zeventig nam de belangstelling voor de positie van slachtoffers sterk toe en kwam de gedachte op dat deze positie versterkt diende te worden.³¹⁶

Het slachtoffer heeft rondom het strafproces verschillende rechten en bevoegdheden. Buiten het strafproces kan het slachtoffer optreden als aangever van een strafbaar feit, als klachtgerechtigde en blijktens artikel 12 Sv kan het slachtoffer zijn beklag doen over het niet vervolgen van een strafbaar feit. Binnen het strafproces heeft het slachtoffer ook bepaalde rechten en bevoegdheden. Zo kan het slachtoffer binnen het strafproces optreden als getuige. Daarnaast heeft de Wet Terwee een belangrijke bijdrage geleverd aan de positie van slachtoffers binnen het strafproces.³¹⁷ De Wet Terwee beoogde de positie van slachtoffers te versterken.³¹⁸ Voor het eerst werd de benadeelde partij erkend als een volwaardige deelnemer in het strafproces.³¹⁹ Er werd een aparte afdeling opgenomen in het Wetboek van Strafvordering (Titel IIIA, artikel 51a Sv e.v.), genaamd ‘De benadeelde partij’. De civiele voegingsprocedure van de benadeelde partij werd ingrijpend gewijzigd, waardoor de mogelijkheden voor het slachtoffer om zich te voegen in het strafproces aanmerkelijk zijn verruimd. Daarnaast is via de Wet Terwee de schadevergoedingsmaatregel ingevoerd (artikel 36f Sr) en kan schadevergoeding worden opgelegd als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling (artikel 14c Sr). Door de inwerkingtreding van de Wet Terwee zijn de mogelijkheden voor slachtoffers tot het verkrijgen van schadevergoeding dan ook toegenomen. Voorts bestaat sinds 1 januari 2005 voor slachtoffers de mogelijkheid om op de zitting het spreekrecht uit te oefenen (artikel 302 e.v. Sv).

De aandacht voor de positie van slachtoffers is ook op internationaal niveau toegenomen. Het EHRM heeft verschillende uitspraken gedaan die tot gevolg hebben gehad dat slachtoffers onder bepaalde omstandigheden (rechtstreeks) rechten kunnen ontlenen aan normen uit het EVRM. Daarnaast zijn er internationale documenten tot stand gekomen die minimumrechten bevatten die het slachtoffer zou moeten hebben binnen een strafrechtelijke procedure. De internationale documenten bevatten aanbevelingen voor de lidstaten; slachtoffers kunnen er niet rechtstreeks rechten aan ontlenen.³²⁰

---

³¹⁵ Groenhuijsen 2008, p. 121.

³¹⁶ Groenhuijsen 2008, p., 122; Kool & Moerings 2001, p. 3.

³¹⁷ Wet van 23 december 1992, *Stb* 1993, 29.

³¹⁸ Bijlsma 2005, p. 17.

³¹⁹ Groenhuijsen 2008, p. 129.

³²⁰ Van Strien 2001, p. 237.

Hoewel slachtoffers niet rechtstreeks rechten kunnen ontleen aan de internationale documenten, leveren deze documenten wel een belangrijke bijdrage aan de versterking van de positie van slachtoffers binnen het strafproces. Voor onze nationale rechtsorde is de meest ingrijpende ontwikkeling geweest de introductie van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie.³²¹ De lidstaten werden verplicht om hun wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen onderling aan te passen voor zover dit nodig was ter verwezenlijking van het doel van het Kaderbesluit; slachtoffers van misdrijven een hoog beschermingsniveau bieden, ongeacht in welke lidstaat zij zich bevinden.³²² In hoofdstuk 4 is aan de orde gekomen dat het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie in Nederland heeft geleid tot het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Het wetsvoorstel is inmiddels ingediend bij de Eerste Kamer³²³, zodat de inhoud ervan thans vaststaat. De verwachte datum van inwerkingtreding is vooralsnog 1 januari 2010.³²⁴

Aan de hand van de in de vorige hoofdstukken verzamelde gegevens zal nu de in paragraaf 1.3 vermelde onderzoeksvraag worden beantwoord:

‘Houdt het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces een wenselijke verbetering in van de positie van het slachtoffer, gelet op het karakter van het Nederlandse strafproces?’

Volgens Groenhuijsen is met het wetsvoorstel een wezenlijke stap gezet, in die zin dat er sprake is van een zelfstandige betrokkenheid van het slachtoffer als de door het delict getroffen persoon.³²⁵ De rechtspositie van het slachtoffer als zodanig wordt eindelijk apart geregeld.³²⁶ Titel IIIA van het Wetboek van Strafvordering komt te luiden: ‘Het slachtoffer’. De rechten die in deze titel worden opgenomen worden derhalve toegekend aan het slachtoffer als zodanig en niet meer alleen aan het slachtoffer in de hoedanigheid van benadeelde partij.³²⁷

Het recht op een correcte bejegening, het recht op informatie over de procedure en het recht op informatie over de mogelijkheden tot schadevergoeding liggen momenteel opgesloten in de Aanwijzing Slachtofferzorg van het Openbaar Ministerie.³²⁸ In het wetsontwerp wordt voorgesteld

---

³²¹ Reynaers 2006, p. 461.

³²² Vierde overweging van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie, nr. 2001/220/JBZ (www.ec.europa.eu>).

³²³ Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A.

³²⁴ Lezing van J.C.A.M. Claassens tijdens het symposium ‘Strafrecht en slachtoffer’ op 9 april 2009 aan de Universiteit van Tilburg.

³²⁵ Groenhuijsen 2008, p. 129.

³²⁶ Groenhuijsen 2008, p. 130. Volgens de (toenmalige) Minister van Justitie Donner is een wettelijke regeling van de rechten van het slachtoffer noodzakelijk als erkenning van het slachtoffer als een direct betrokkene in het strafgeding, met een eigen procespositie en rechtens te respecteren belangen (Nota naar aanleiding van het verslag, *Kamerstukken II*, 2005/06, 30 143, nr. 8, p. 2.), zie ook Groenhuijsen 2008, p. 129.

³²⁷ Claassens 2008, p. 209.

³²⁸ Aanwijzing Slachtofferzorg, *Stcr.* 2004, 80.

deze rechten op te nemen in het Wetboek van Strafvordering. In het rapport van de Europese Commissie van 16 februari 2004 werd geoordeeld dat het wenselijk is dat het beleid wordt neergelegd in formele wetgeving.³²⁹ De codificatie van vorengenoemde rechten draagt mijns inziens bij aan versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Het is voor de rechtspositie van slachtoffers beter dat hun rechten worden opgenomen in formele wetgeving. Door de rechten van het slachtoffer op te nemen in de wet, geeft de wetgever blijk van een grondige herwaardering van de positie van het slachtoffer.³³⁰ Volgens de (toenmalige) Minister van Justitie Donner is het goed dat ook in de wet tot uitdrukking wordt gebracht dat de belangen van slachtoffer expliciet worden geformuleerd en serieus moeten worden genomen.³³¹

Naast codificatie van bestaand beleid, worden enkele nieuwe rechten in de wet opgenomen.³³² Het recht op kennisneming van processtukken (voor de benadeelde partij) is momenteel opgenomen in artikel 51d Sv, maar dit recht wordt in artikel 51b lid 1 Sv nieuw toegekend aan het slachtoffer als zodanig. Daarnaast wordt in artikel 51b lid 2 Sv nieuw aan slachtoffers het recht toegekend om documenten aan het dossier toe te voegen. Het slachtoffer krijgt hierdoor een formeel wettelijk recht tot bewijslevering.³³³ De officier van justitie heeft echter de mogelijkheid om de kennisneming van bepaalde processtukken of het toevoegen van documenten te weigeren (artikel 51b lid 3 Sv nieuw).³³⁴ Tevens worden de mogelijkheden voor slachtoffers tot het verkrijgen van schadevergoeding verruimd. Het wordt mogelijk om bij ad informandum gevoegde zaken en in strafzaken tegen 12- en 13-jaren verdachten een civiele vordering in te dienen.³³⁵ Ook vervalt het 'eenvoud-criterium' en kan een vordering tot schadevergoeding slechts geheel of ten dele niet-ontvankelijk worden verklaard, indien de behandeling van de vordering van de benadeelde partij naar het oordeel van de rechtbank een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert. Daarnaast wordt het mogelijk om in bepaalde gevallen de voorschotregeling (artikel 36f Sr nieuw) toe te passen.

In de wet wordt voorts opgenomen dat de officier van justitie en de voorzitter zorg moeten dragen voor een correcte bejegening van het slachtoffer. Deze instructienorm is niet als een recht van het slachtoffer geformuleerd³³⁶, maar door codificatie van deze instructienorm wordt wel een positief signaal uitgezonden. Het is een belangrijk voorschrift, dat erkent dat gedurende alle fasen van het strafproces zorg moet worden gedragen voor een correcte bejegening van het slachtoffer.³³⁷

---

³²⁹ Claassens 2008, p. 209.

³³⁰ Nota naar aanleiding van het verslag, *Kamerstukken II*, 2005/06, 30 143, nr. 8, p. 2.

³³¹ Nota naar aanleiding van het verslag, *Kamerstukken II*, 2005/06, 30 143, nr. 8, p. 2.

³³² Zwartjes 2008, p. 493.

³³³ Zwartjes 2008, p. 496.

³³⁴ Dit is mogelijk in het belang van het onderzoek, dan wel in het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, van de opsporing of vervolging van strafbare feiten of op zwaarwichtige gronden aan het algemeen belang ontleend. Tegen een weigering van de officier van justitie kan het slachtoffer een bezwaarschrift indienen bij de rechtbank, aldus artikel 51b lid 4 Sv nieuw.

³³⁵ Claassens 2008, p. 215.

³³⁶ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 18.

³³⁷ Groenhuijsen 2008, p. 130.

Door de rechten in titel IIIA van het Wetboek van Strafvordering toe te kennen aan het slachtoffer als zodanig, enkele bestaande rechten te codificeren, enkele nieuwe rechten aan het slachtoffer toe te kennen en door in de wet op te nemen dat er zorg moet worden gedragen voor een correcte bejegening van het slachtoffer, kan mijns inziens worden geconcludeerd dat het wetsvoorstel een verbetering inhoudt van de positie van het slachtoffer binnen het strafproces.

De vraag die nu rijst is of de verbetering van de positie van het slachtoffer ook wenselijk is, gelet op het karakter van het Nederlandse strafproces.³³⁸

Het Nederlandse processtelsel wordt in de literatuur vaak getypeerd als gematigd (of getemperd) inquisitoir of gematigd accusatoir.³³⁹ In de fase van opsporing is de verdachte vooral object van onderzoek, maar naarmate het strafproces vordert, wordt de verdachte aangemerkt als procespartij, waarbij hij bepaalde rechten kan uitoefenen ter verdediging. Een belangrijk kenmerk van het Nederlandse strafproces is dat de nadruk ligt op berechting van de verdachte en dat het slachtoffer geen prominentie plaats inneemt binnen het strafproces.³⁴⁰ De gedachte hierachter is dat de verdachte een eerlijke procedure ('fair trial') in de zin van artikel 6 EVRM moet worden gegarandeerd. Ondanks de vele ontwikkelingen in de laatste tientallen jaren wordt het slachtoffer niet beschouwd als volwaardige procespartij en heeft het slachtoffer niet de mogelijkheid om een vervolging in te stellen tegen de verdachte. Echter, door invoering van het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering zal de positie van het slachtoffer wederom worden versterkt.

Door de toenemende aandacht voor de positie van slachtoffers wordt in publicaties regelmatig de algemene vrees uitgesproken dat deze aandacht voor de positie van het slachtoffer te veel afbreuk zou doen aan de rechtspositie van de verdachte.³⁴¹ Er wordt uitgegaan van een zekere spanning tussen de positie van het slachtoffer en de verdachte; een verbetering van de positie van het slachtoffer zou leiden tot een verzwakking van de positie van de verdachte. Een gelijktijdige verbetering van beide posities wordt als onmogelijk beschouwd.³⁴² Het slachtoffer is, zoals in de voorgaande hoofdstukken aan de orde is gekomen, jarenlang buiten het strafproces gehouden. Bij het onderzoek naar de materiële waarheid en bij het bepalen van de op te leggen straf, moest de invloed van het slachtoffer zoveel mogelijk worden vermeden. De uitsluiting van het slachtoffer van het strafproces werd als voorwaarde gezien voor een behoorlijk strafproces.³⁴³ In het licht van het voorgaande bestaat heden ten dage de vrees dat, wanneer aan het slachtoffer bepaalde rechten worden toegekend, de justitiële

---

³³⁸ Zie hoofdstuk 3 voor een uitgebreide bespreking van het karakter van het Nederlandse strafproces.

³³⁹ Corstens 2008, p. 8; Jorg & Kelk 2001, p. 196; Enschedé/Bosch 2008, p. 65.

³⁴⁰ De Jong & Knigge 2005, p. 13.

³⁴¹ Reynaers 2006, p. 466; Langemeijer 2004, p. 7.

³⁴² Reynaers 2006, p. 466.

³⁴³ Reynaers 2006, p. 466.

autoriteiten zich te veel met het slachtoffer gaan identificeren, waardoor hun houding in strijd komt met de onschuldpresumptie en het vereiste van onpartijdigheid.³⁴⁴

Ter illustratie kan worden gewezen op de mogelijkheid voor slachtoffers om het spreekrecht uit te oefenen. Het slachtoffer mag zich ter zitting uitlaten over de gevolgen die het tenlastegelegde feit voor hem teweeg heeft gebracht. ‘Bij de invoering van het spreekrecht is klaarblijkelijk steeds uitgegaan van de situatie dat de persoon die als verdachte voor de rechtbank zit, tevens de dader is. Immers, pas dan kan sprake zijn van het confronteren van de dader met de gevolgen van zijn handelen’, aldus Zwartjes in haar artikel ‘*Slachtoffer: van toeschouwer naar procespartij?*’.³⁴⁵ Vervolgens merkt Zwartjes op dat op het moment van uitoefening van het spreekrecht de verdachte nog niet is veroordeeld, zodat ingevolge één van de basisprincipes van ons strafrecht uitgegaan moet worden van zijn onschuld.³⁴⁶ ‘De officier van justitie zal in veel gevallen, ondanks een ontkennende verdachte, tot bewezenverklaring en veroordeling rekwireren. Met de invoering van het spreekrecht is er een tweede partij op de zitting aanwezig die van de schuld van de verdachte uitgaat’, aldus Zwartjes.³⁴⁷

In een notitie van het NJCM³⁴⁸ naar aanleiding van wetsvoorstel nr. 27632 tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering (spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden) wordt gewezen op het standpunt van Buruma. ‘Professor Buruma vreest dat invoering van het spreekrecht zal betekenen dat emoties een belangrijke rol gaan spelen binnen het strafproces. Dit kan de onbevangenheid van de rechter nadelig beïnvloeden’, aldus het NJCM.³⁴⁹ Het NJCM erkent dit risico, maar vindt het geen doorslaggevend argument om het spreekrecht ter zitting geheel af te wijzen. Het NJCM gaat er vanuit dat de rechter voldoende in staat zal blijven om zijn onafhankelijkheid te bewaren.³⁵⁰ Bovendien is het uitdrukkelijk niet de bedoeling dat het slachtoffer zich uitlaat over de op te leggen straf of zijn visie geeft op de verdachte, zodat hoogoplopende emoties hopelijk afwezig blijven.³⁵¹

De spanning tussen de positie van het slachtoffer en de verdachte komt ook tot uiting bij het ondervragingsrecht van de verdediging (artikel 6 lid 3 EVRM).³⁵² Om de verdachte in staat te stellen

---

³⁴⁴ Langemeijer 2004, p. 7.

³⁴⁵ Zwartjes 2008, p. 495.

³⁴⁶ Zwartjes 2008, p. 495.

³⁴⁷ Zwartjes 2008, p. 495.

³⁴⁸ Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten.

³⁴⁹ Notitie van het NJCM naar aanleiding van wetsvoorstel nr. 27632, p. 3., (www.njcm.nl/upload/comm-spreekrecht-slachtoffers-def240402.pdf>).

³⁵⁰ Notitie van het NJCM naar aanleiding van wetsvoorstel nr. 27632, p. 3., (www.njcm.nl/upload/comm-spreekrecht-slachtoffers-def240402.pdf>). Overigens wijst het NJCM hier op de mogelijkheid van de rechter om een tussenvonnissen te wijzen over de tenlastelegging, de strafbaarheid van het feit en de strafbaarheid van de dader om op een latere zitting het slachtoffer te laten spreken over de gevolgen van het feit, waarna de rechter een eindvonnis kan vellen.

³⁵¹ Notitie van het NJCM naar aanleiding van wetsvoorstel nr. 27632, p. 3., (www.njcm.nl/upload/comm-spreekrecht-slachtoffers-def240402.pdf>).

³⁵² Langemeijer 2004, p. 7.

zijn eventuele onschuld aan te tonen, kent de wet hem rechten toe.³⁵³ Een voorbeeld hiervan is het ondervragingsrecht. ‘Wanneer het slachtoffer op zitting een belastende verklaring tegen de verdachte aflegt -zij het in diens hoedanigheid als getuige of indirect tijdens de uitoefening van het spreekrecht- kan de verdediging er belang bij hebben om het slachtoffer te ondervragen, indien die verklaring daardoor in een ander licht komt te staan’, aldus Reynaers in haar artikel ‘*Slachtofferrechten in een dadergeoriënteerd strafrecht*’.³⁵⁴ In de paragrafen 2.4 en 3.3.2 is reeds aan de orde gekomen dat het ondervragingsrecht geen absoluut recht is en dat de beginselen van een fair trial kunnen vereisen dat de belangen van de verdediging worden afgewogen tegen de belangen van slachtoffers die als getuigen worden opgeroepen.³⁵⁵ Vervolgens merkt Reynaers op dat een zekere spanning zich manifesteert indien men zich met het oog op de belangen van het slachtoffer over de vraag buigt, of er wellicht afbreuk gedaan zal mogen worden aan het ondervragingsrecht van de verdediging om te voorkomen dat het slachtoffer emotioneel te veel belast zou worden.³⁵⁶ Ter illustratie kan worden gewezen op de omstandigheid dat de verdediging niet de mogelijkheid heeft om het slachtoffer, dat gebruik maakt van het spreekrecht, onder ede te horen. In voornoemde notitie van het NJCM worden hierbij kanttekeningen geplaatst: ‘Het slachtoffer kan verklaringen afleggen over de gevolgen van het strafbare feit en de voorgeschiedenis van het strafbare gedrag, die voor de verdachte zeer belastend zijn en invloed hebben op de waardering van het bewijs, het beantwoorden van de schuldvraag en de bepaling van de hoogte van de straf. Als het slachtoffer dergelijke verklaringen aflegt is het overigens ook niet uitgesloten dat de rechter die verklaringen voor het bewijs gebruikt als eigen waarneming ingevolge artikel 340 Sv’.³⁵⁷

De spanning tussen de positie van het slachtoffer en de verdachte speelt voorts een rol bij artikel 51b lid 2 Sv nieuw, waarin aan slachtoffers het recht wordt toegekend om documenten aan het dossier toe te voegen. Politie en justitie zijn bij het verzamelen van bewijs aan strikte regels gebonden. Zwartjes wijst er op dat de justitiële autoriteiten kritisch moeten kijken naar de wijze waarop de toegevoegde stukken zijn verkregen.³⁵⁸ Voorkomen moet worden dat door het slachtoffer bewijsmiddelen worden

---

³⁵³ Reynaers 2006, p. 466.

³⁵⁴ Reynaers 2006, p. 466-467. In de vorige alinea is reeds aan de orde gekomen dat de verdediging het slachtoffer in de hoedanigheid van spreekgerechtigde niet onder ede kan horen.

³⁵⁵ EHRM 26 maart 1996, Appl.no. 20524/92 (*Doorson v. the Netherlands*); Hartevelde e.a. 2004, p. 118.

³⁵⁶ Reynaers 2006, p. 467. Overigens wordt in het artikel van Reynaers op dit punt ook verwezen naar de notitie van het NJCM naar aanleiding van wetsvoorstel nr. 27632.

³⁵⁷ Notitie van het NJCM naar aanleiding van wetsvoorstel nr. 27632, p. 4-5., (www.njcm.nl/upload/comm-spreekrecht-slachtoffers-def240402.pdf). Het oorspronkelijke wetsvoorstel gaf de spreekgerechtigde de positie van een getuige, maar naderhand is gekozen voor een regeling waarin het slachtoffer of de nabestaande niet blootgesteld wordt aan het ondervragingsrecht van het Openbaar Ministerie en de verdediging, omdat dit mogelijk nadelige consequenties voor het slachtoffer zou hebben (zie ook paragraaf 2.6). Het ondervragingsrecht, opgenomen in artikel 292 Sv, ziet alleen op de beëdigde getuige en niet op het slachtoffer dat gebruik maakt van zijn spreekrecht (Claassens 2007, p. 111.).

³⁵⁸ Zwartjes 2008, p. 496.

toegevoegd aan het dossier, die door politie en justitie nooit legaal verkregen hadden kunnen worden.³⁵⁹

De rechten van het slachtoffer zijn de laatste jaren uitgebreid en door invoering van het wetsvoorstel zal het slachtoffer nog meer rechten krijgen. Gevreesd wordt dat deze uitbreiding ertoe zal leiden dat de focus van de justitiële autoriteiten zal komen te liggen op de belangen van het slachtoffer, waardoor de verdachte zich niet meer op gepaste wijze kan verdedigen.³⁶⁰ Deze opvatting wordt echter niet door iedereen gedeeld. Volgens Langemeijer zijn anderen van mening dat de toegenomen aandacht voor de positie van slachtoffers geen afbreuk doet aan de rechtspositie van de verdachte, omdat de aandacht voor de belangen van slachtoffers kan samenvallen met respect voor de rechten van de verdediging.³⁶¹ Momenteel geldt als uitgangspunt nog steeds dat emancipatie van het slachtoffer er nooit toe mag leiden dat de rechtsbescherming van de verdachte onder het niveau van het in artikel 6 EVRM gegarandeerde minimum zakt.³⁶² Volgens de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel is het belang van het slachtoffer niet absoluut.³⁶³ Het belang van slachtoffers moet worden afgewogen tegen de belangen van andere procesdeelnemers, zoals de verdachte.³⁶⁴ Bovendien is de rechterlijke macht volgens Groenhuijsen sterk in de gedachte blijven hangen dat de verdachte een eerlijk proces verdient.³⁶⁵ Gelet op het voorgaande zijn er mijns inziens geen redenen om aan te nemen dat de versterking van de positie van slachtoffers ertoe zal leiden dat de rechtsbescherming van de verdachte onder het minimumniveau zakt. De rechterlijke macht is mijns inziens professioneel genoeg om de belangen van de verschillende procesdeelnemers tegen elkaar af te wegen en om de verdachte het minimumniveau aan bescherming te bieden.

Daar komt bij dat blijkens de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel er (wederom) bewust voor is gekozen om het slachtoffer geen eigen recht tot vervolging te geven.³⁶⁶ Hierbij wordt verwezen naar het onderzoek van Groenhuijsen en Knigge waarin op grond van rechtsvergelijkend onderzoek is geconcludeerd dat de voordelen van een zelfstandig vervolgingsrecht niet opwegen tegen de nadelen (zie hiervoor paragraaf 3.2.3.2).³⁶⁷ Het wetsvoorstel strekt tot erkenning van het slachtoffer als procesdeelnemer met eigen belangen en bevoegdheden, doch dit betekent niet dat het slachtoffer wordt erkend als afzonderlijke partij in het strafproces welke bevoegd is om zelf een vervolging in te stellen

---

³⁵⁹ Zwartjes 2008, p. 496. Zwartjes verwijst in haar artikel naar Peter R. de Vries en zijn onderzoek naar Joran van der Sloot.

³⁶⁰ Reynaers 2006; Zwartjes 2008; zie ook het standpunt van Buruma in de notitie van het NJCM.

³⁶¹ Langemeijer 2004, p. 7.

³⁶² Groenhuijsen 1996b, p. 171; Van Strien 2001, p. 243.

³⁶³ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 2.

³⁶⁴ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 2.

³⁶⁵ Lezing van M.S. Groenhuijsen tijdens het symposium 'Strafrecht en slachtoffer' op 9 april 2009 aan de Universiteit van Tilburg.

³⁶⁶ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 7.

³⁶⁷ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 7.

tegen de verdachte.³⁶⁸ Tevens is er blijkens de memorie van toelichting bewust voor gekozen het slachtoffer niet de positie toe te kennen van volwaardige procespartij.³⁶⁹ De lidstaten zijn op grond van het kaderbesluit ook niet verplicht om slachtoffers een behandeling te garanderen die gelijkwaardig is aan die van de procespartijen.³⁷⁰ Mede uit het feit dat aan het slachtoffer geen eigen vervolgingsrecht wordt toegekend en het slachtoffer niet als volwaardige procespartij wordt beschouwd, blijkt dat de berechting van de verdachte centraal blijft staan binnen het Nederlandse strafproces.³⁷¹ Door aanvaarding van het wetsvoorstel gaat de versterking van de positie van het slachtoffer niet zover dat daardoor verandering wordt gebracht in de elementaire systeemkenmerken van het Nederlandse strafproces.³⁷² De verbetering van de positie van het slachtoffer houdt geen wezenlijke aantasting in van het karakter van het Nederlandse strafproces.

Nu er geen redenen zijn om aan te nemen dat de versterking van de positie van het slachtoffer ertoe zal leiden dat de rechtsbescherming van de verdachte onder het minimumniveau zakt en het wetsvoorstel goed in te bedden valt in het Nederlandse strafproces, kan mijns inziens worden geconcludeerd dat het wetsvoorstel, gelet op het karakter van het Nederlandse strafproces, een wenselijke verbetering inhoudt van de positie van het slachtoffer.

Overigens wil ik nog het volgende opmerken. Bij de Wet Terwee heeft zes jaar na de invoering ervan een evaluatie plaatsgevonden, waaruit is gebleken dat de positie van het slachtoffer door invoering van de Wet Terwee daadwerkelijk is verbeterd.³⁷³ Dit is echter in sterke mate afhankelijk geweest van de wijze waarop door het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht met de Wet Terwee is omgegaan.³⁷⁴ Ook met betrekking tot het wetsvoorstel inzake wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces, zal mijns inziens de praktijk uitwijzen in hoeverre het wetsvoorstel bijdraagt aan een betere positie van het slachtoffer binnen het strafproces. Het zijn immers de politieambtenaren, het Openbaar Ministerie en de rechters die de legitieme belangen van het slachtoffer zullen moeten garanderen.³⁷⁵

---

³⁶⁸ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 7.

³⁶⁹ De argumenten om niet over te gaan op een drie partijen-systeem zijn aan de orde gekomen in paragraaf 3.2.3.1.

³⁷⁰ Negende overweging van het Kaderbesluit van 15 maart 2001 van de Raad van de Europese Unie, nr. 2001/220/JBZ (www.ec.europa.eu).

³⁷¹ *Handelingen I* 2008/09, 30 143, nr. 1, p. 3-10.

³⁷² *Handelingen I* 2008/09, 30 143, nr. 1, p. 3-10.

³⁷³ Zwartjes 2008, p. 489.

³⁷⁴ Zwartjes 2008, p. 489; Kool & Moerings 2001, p. 23.

³⁷⁵ Reynaers 2006, p. 464.

Literatuurlijst

Boeken

Bijlsma 2005

A.C. Bijlsma, *Handboek benadeelde partij. De rol en positie van de benadeelde partij in het strafproces*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2005.

Claassens & Wabeke 2005

J.C.A.M. Claassens & M.A. Wabeke, *Schadevergoeding voor slachtoffers in het strafproces*, Zeist: Uitgeverij Kerckebosch bv 2005 (Praktijkreeks rechterlijke organisatie).

Cleiren e.a. 2006

C.P.M. Cleiren e.a., *Op zoek naar samenhang*, Deventer: Kluwer 2006.

Corstens 2008

G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2008.

Enschedé/Bosch 2008

Ch.J. Enschedé/M. Bosch (bew.), *Beginselen van strafrecht*, Deventer: Kluwer 2008.

Groenhuijsen & Penders 1989

M.S. Groenhuijsen & A.S. Penders, 'De positie van slachtoffers van delicten in het burgerlijk en het strafrecht', in: J. Soetenhorst-de Savornin Lohman (red.), *Slachtoffers van misdrijven. Ontwikkelingen in hulpverlening, recht en beleid*, Arnhem: Gouda Quint bv 1989, p. 25-50.

Groenhuijsen 1996b

M.S. Groenhuijsen, 'Mensenrechten van slachtoffers van delicten en verdachten in het strafproces', in: Ch.Brants, C. Kelk & M. Moerings, *Er is meer. Opstellen over mensenrechten in internationaal en nationaal perspectief*, Deventer: Gouda Quint bv 1996.

Groenhuijsen & Knigge 2001

M.S. Groenhuijsen & G. Knigge (red.), *Het vooronderzoek in strafzaken, tweede interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Deventer: Gouda Quint 2001.

Groenhuijsen & Kwakman 2002

M.S. Groenhuijsen & N.J.M. Kwakman, 'Het slachtoffer in het vooronderzoek', in: M.S. Groenhuijsen & G. Knigge, *Dwangmiddelen en rechtsmiddelen, derde interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Deventer: Kluwer 2002.

Groenhuijsen & Knigge 2004

M.S. Groenhuijsen & G. Knigge, *Afronding en verantwoording, eindrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Deventer: Kluwer 2004.

Harteveld e.a. 2004

A.E. Harteveld e.a., *Het EVRM en het Nederlandse strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2004.

De Jong & Knigge 2005

D.H. de Jong & G. Knigge, *Teksten Strafvordering. Ten behoeve van het strafrechtsonderwijs aan de Rijksuniversiteit Groningen*, Deventer: Kluwer 2005.

Jörg & Kelk 2001

N.D. Jörg & C. Kelk, *Strafrecht met mate*, Deventer: Gouda Quint 2001.

Kool & Moerings 2001

R. Kool & M. Moerings, *De Wet Terwee. Evaluatie van juridische knelpunten*, Deventer: Gouda Quint 2001.

Langemeijer 2004

F.F. Langemeijer, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer: Kluwer 2004.

Minkenhof/Reijntjes 2006

J.M. Reijntjes, *Minkenhof's Nederlandse strafvordering*, Deventer: Kluwer 2006.

Van Strien 2001

A.L.J. van Strien, 'De positie van slachtoffers in het strafproces', in: M.S. Groenhuijsen & G. Knigge (red.), *Het onderzoek ter zitting, eerste interim-rapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Groningen 2001.

Verstraeten 2005

R. Verstraeten, *Handboek strafvordering*, Antwerpen-Apeldoorn: Maklu 2005.

Van den Wyngaert & Vandromme 2006

C. van den Wyngaert & S. Vandromme, *strafrecht, strafprocesrecht & internationaal strafrecht*, Antwerpen-Apeldoorn: Maklu 2006.

Artikelen

Van Asbeck 1994

F.D. van Asbeck, 'Schadevergoeding voor slachtoffers van delicten in het strafproces', *AA* (43) 1994-1, p. 22-31.

Brienen & Koopmans 1998

M.E.I. Brienen & I.M. Koopmans, 'Voeging en schadevergoedingsmaatregel in de praktijk: het slachtoffer blijft slachtoffer', *NJB* 1998-30, p. 1345-1350.

Claassens 2007

J.C.A.M. Claassens, 'Het slachtoffer in het strafproces', *Strafblad* (5) 2007, nr. 2, p. 79-112.

Claassens 2008

J.C.A.M. Claassens, 'Het wetsvoorstel 30 143: versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces', *Verkeersrecht* 2008-7/8, p. 209-215.

Van Dijk 1988

J.J.M. van Dijk, 'Strafrechtshervormingen ten behoeve van het slachtoffer in internationaal perspectief', *Justitiële Verkenningen* (14) 1988-9, p. 7-24.

Fernhout & Spronken 2005

F. Fernhout & T. Spronken, 'Spreekrecht voor slachtoffers, aspirientjes voor de rest', *NJB* 2005-3, p. 150-156.

Groenhuijsen 1996a

M.S. Groenhuijsen, 'Het juridisch tekort in het strafrecht', *NJB* (71) 1996, p. 1527-1537.

Groenhuijsen 2008

M.S. Groenhuijsen, 'Slachtoffers van misdrijven in het recht en in de victimologie. Verslag van een intellectuele zoektocht', *DD* 2008-2/10, p. 121-145.

Reynaers 2006

S. Reynaers, 'Slachtofferrechten in een dadergeoriënteerd strafrecht. Over mensenrechten, verdachten en systeemtheorieën', *AA* (55) 2006-7/8, p. 461-470.

Willems 1996

J.H. Willems, 'Schadefonds geweldsmisdrijven', *APB* 1996, nr. 22, p. 16-17.

Zwartjes 2008

M. Zwartjes, 'Slachtoffer: van toeschouwer naar procespartij?', *Strafblad* (6) 2008, nr. 5, p. 488-496.

Rapporten

Wittebrood 2006

K. Wittebrood, *Slachtoffers van criminaliteit: Feiten en achtergronden*, Rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag: april 2006.

Elektronische bronnen

- Schadefonds geweldsmisdrijven, De Voorwaarden, <www.schadefonds.nl> .
- WODC, 'Ter vergelijking; een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken', 2002, (<www.wodc.nl>) (zoeken, trefwoord: Frans strafproces).
- Notitie van het NJCM naar aanleiding van wetsvoorstel nr. 27632 (www.njcm.nl/upload/comm-spreekrecht-slachtoffers-def240402.pdf>).

Regelgeving

- Recommendation no. R (85) 11 of the Committee of Ministers to Member States on the position of the victim in the framework of criminal law and procedure d.d. 28 juni 1985 (<www.ec.europa.eu>).
- European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes d.d. 24 november 1985 (<www.coe.int>).
- Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power d.d. 29 november 1985, resolutie nr. 40/34 (<www.ec.europa.eu>).
- Kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, nr. 2001/220/JBZ, PbEG L 82/1 (<www.ec.europa.eu>).
- Groenboek schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven van de Commissie van de Europese gemeenschappen d.d. 28 september 2001, COM (2001) 536 definitief (<www.ec.europa.eu>).

- Voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven d.d. 16 oktober 2002, COM (562) definitief (<www.ec.europa.eu>).
- Richtlijn nr. 2004/80/EG PbEG L 261 (<www.eur-lex.europa.eu>).
- Aanwijzing Slachtofferzorg, *Stcrt.* 2004, 80.

Parlementaire stukken

- Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 1989/90, 21 345, nr. 3.
- Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 3.
- Advies Raad van State en nader rapport, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 143, nr. 5.
- Wetsvoorstel tot wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitvoering van richtlijn nr. 2004/80/EG betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 151, nr. 2.
- Memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2004/05, 30 151, nr. 3.
- Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II*, 2006/07, 27 213, nr. 12.
- Gewijzigd voorstel van wet, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, A.
- Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken I*, 2007/08, 30 143, B.
- Amendement van de leden Wolfsen en Teeven, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 16.
- Amendement van de leden Wolfsen en Teeven, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 17.
- *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 24.
- Amendement van de leden Wolfsen en Çörüz, *Kamerstukken II*, 2007/08, 30 143, nr. 26.
- *Handelingen I* 2008/09, 30 143, nr. 1.

Jurisprudentielijst

Europese Hof voor de Rechten van de Mens

- EHRM 26 maart 1985, Appl.no 8978/80 (*X and Y v. The Netherlands*).
- EHRM 23 oktober 1990, Appl.no. 11296/84 (*Moreira de Azevedo v. Portugal*).
- EHRM 27 oktober 1995, Appl.no 14032/88 (*Poitrinol v. France*).
- EHRM 28 oktober 1995, Appl.no 23452/94 (*Osman v. United Kingdom*).
- EHRM 26 maart 1996, Appl.no. 20524/92 (*Doorson v. the Netherlands*).
- EHRM 17 januari 2002, Appl.no. 32967/96 (*Calvelli and Ciglio v. Italy*).

Hoge Raad

- HR 5 oktober 1965, *NJ* 1966, 292.
- HR 7 maart 1972, *NJ* 1973, 35.
- HR 3 mei 1977, *NJ* 1978, 692.
- HR 25 juni 1991, *NJ* 1992, 216.
- HR 11 januari 1994, *NJ* 1994, 278.
- HR 12 januari 1999, *NJ* 1999, 246.
- HR 23 maart 1999, *NJ* 1999, 401.
- HR 18 april 2000, *NJ* 2000, 413.
- HR 19 september 2000, *LJN* ZD1924.
- HR 15 april 2003, *NJ* 2003, 377.
- HR 22 mei 2007, *LJN* BA0872.